RADOMER KIELCER LEBEN № 34 (70) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem“ צװײטער יאָהרגאַנג פּרײז 25 גראָשען

אדרעסען
פון „ראַדאָמער קעלצער לעבען“

אין ראַדאָם
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben“
Radom, Szwarlikowska 20.

אין קעלץ.
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben“
Kielce, Sienkiewicza 35.

אַנאָנסען פּרײַז:
איין מילימעטער שורה: פאַרן טעקסט 20 גר.
„ 40 „ אין „ „ „
„ 18 „ נאָכ'ן „ „

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

ראַדאָם פרײטיג כ"ד מנחם אב תרפ"ה — פאַר'ן אינהאַלט און טעקסט פון די אַנאָנסען איז די רעדאַקציע נישט פעראַנטוואָרטליך. — 14 Sierpnia 1925 roku

צו דער האכצייט פון פרל' רחל מאַשקאָוויץ מיט ה' יהודה ליפּשיץ פון קעלץ וואונשט א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליך צוזאמענלעבען.
ד"ר אסקאַר סעווערוועטניק און פרוי
אנשטאט בלומען שענק' איך 10 זל. לטובת דעם „לינת-הצדק“.
קעלץ אין אויגוסט 1925.

רחל ויהודה!
ברכות הלבביות לחגיגת-נשואיכם!
מי יתן ותחגו את נשואת-הכסף שלכם בארצנו, הקמה לתחיה.
צבי מושקוביץ.

צו די תנאים פון מיין ליבע טאָכטער חנה'לע מיט ה' ישראל זיסקינד וואונש איך פיעל גליק און א הארציגען מזל טוב.
מוטער שרה האַנאָווער.

חנה האַנאָווער ישראל זיסקינד
מאורשים.
ראדום כ מנחם אב תרפ"ה.

מזל טוב צו די תנאים פון אונזער ליבען זוהן און ברודער, ישראל מיט פרל. חנה'לע האנאווער וואונשען גליק און צופרידענהייט
רבקה זיסקינד עט פאמיליע.

Z intencji zaręczyn mojej kochanej siostry **Anny Hanower z p. I. Zyskindem**, życzę, aby ich droga była oświetlona promieniami słońca **Hanower Izak** **n. Breslau**

Z okazji zaręczyn naszej przyjaciółki p. **Anny Hanowerówny z p. Izraelem Zyskindem** życzymy im, aby gwiazda szczęścia sprzyjała im wiecznie, życzą przyjaciółki **Rozenberżanki**

Z intencji zaręczyn mojej kochanej ciotki **Anny Hanowerównej z p. I. Zyskindem** życzę im różowej przyszłości **Leonia Rozenberżanka**

לרגלי ארוסיו של אחינו מר ישראל עם בחירתו מרת חנה'לע האנאָווער הננו מברכים אותם ברכה חמה ולבבית. תהי אגידתם אגידת נצחית יקשר קימי.
אחיו ראובן, יהושע זיסקינד.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער שוועסטער און שוועגערין חנה לע האַנאָווער מיט ה' ישראל זיסקינד וואונשען מיר זיי א הערצליכען מז"ט
יחיאל קירשענבוים עט פרוי און קינדערלעך
ווארשא

גליק און צופרידענהייט צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבע שוועסטער און שוועגערין חנה'לע האַנאָווער מיט ה' ישראל זיסקינד זאָל זייער צוקונפט בעגלייט ווערען פון ליבע און גליק.
ברודער און שוועגערין ל. האנאווער

לרגלי ארושיה של אחותנו ודודתנו מרת חנה'לע האנאָווער עם בחירה ישראל זיסקינד הננו מברכים אותם בקשר אמיץ ואגודת נצחית ועתיד מזהיר
ירמיה ראָזענבערג רעיתו ובני ביתו

ערקלערונג.

מיר אונטערגעשריבענע ערקלערען, אַז די קלאַגען, וואָס ווערען פערשפרייט אויף ה' יאָבסט, אייגענטימער פון „ראדאָמיאַנקע“, ווערען געמאַכט פון פערזאָנען, וואָס זענען פערזענליך פעראינטערעסירט דערין. מיר קענען דעם ה' יאָבסט אַלס אָרענטליכען און סאָלידען מענש, מיט וועמען אַ טהייל פון אונז שטעהען אין האַנדעלס-בעציהונגען און האָבען נאָך מיט איהם קיינמאָל נישט געהאַט קיין שום סכסוך. די קלאַגען ווערען אַממיינסטענס פערשפרייט פון זיינע קאָנקורענטען, וואָס ווילען אַיהם קאַליע מאַכען זיין קליענטעלע, וועלכע דאַרף זיך אָבער נישט שטיצען אויף בלויזע נישט בעגרינדעטע קלאַגען און זיך נישט אָבזאָגען אויף ווייטער צושטעהן מיט'ן ה' יאַבסט אין האַנדעל'ס-קאָנטאַקט.

ב. וואַקסבערג, פ. פרידמאַן, זיסקינד, קאָהן.

ענטשולדיגונג.

אזוי ווי ס'האָבען זיך פערשפרייט קלאַנגען, אז איך האָב געזאָלט בעליידיגען דעם ה' זישע בריטבארד אין דער צייט פון זיין אויפטריט אין צירק סטאַניעווסקי, ווען ער האָט געגעבען די אנוועזענדע אויסצופייפען דאָס אייזען און אזוי ווי ה' ברייטבארד האָט אויך מיר דערלאַנגט דאָס אייזען האָב איך געזאָלט עס איהם צוריקגעבען, אויסדריקענדיק זיך דערביי „געה צום טאַיועל“ (אידזש דא דיאבלא). אלזאָ ערקלער איך אַז דאָס איז נישט אמת, איך האָב אזאַ אויסדרוק נישט ארויסגעזאָגט. איס האָב נאָר געזאָגט „צום טייוועל אזא אייזען“ (דא ריאבלא איז טאַקיעם זשעלאזעם) אָבער איך האָב קיין שום בעליידיגענדען אויסדריק נישט געזאָגט אויפ'ן אדרעס פון ה' ברייטבארד, וועלכער האָט פערהערט און נישט ריכטיג עס איבערגעגעבען דעם פובליקום. איך האָב אין אלגעמיין קיינמאָל נישט בעליידיגט נאָך קיינעם. איך בעשטראַף זיך בלויז דערפאר, וואס איך האָב בעראורזאַכט דעם אינצידענט און צו נישט ריכטיגע אויסטייטשונגען, און שענק 50 זלאָטעס פאר די פילאַנטראָפּישע אינסטיטוציע „עזרה“ פאר אר'מע קינדער

פראַנציישעק יאבסט
אייגענטימער פון סאָדע-וואסער-פאבריק „ראדאמיאנקא“

בעמערקונג: די 50 זלאָטעס קען מען יעדער צייט ביי מיר איינקאסירען

Elektro-Fabryka
Wód Gazowych i lemoniad
p. f. „Radomianka“
w RADOMIU, ul. Długa 15.
Proszę Szanowną Klijentelę o zwrócenie uwagi:
Kto „Radomiankę“ pije ten dziesięć lat dłużej żyje.
A także skrócony termin będzie każdej niewieście
Która nie wypije „Radomianki“ butelek dwieście.
A także proszę zacnych Panów
Wszystkich klas wszelkich stanów,
O poparcie firmy „Radomianki“
Przez wypicie dziennie chociaż po dwie szklanki.
Z poważaniem f. m.
„RADOMIANKA“ Włas. Fran. JOBST

עלעקטרישע פאַבריק.
פון גאז-וואסער און לעמאַניאַד
א. נ. „ראדאמיאנקא“
אין ראדאָם דלוגא 15.
דאס געזונדסטע קריסטאליזירטע גאז-וואסער און לעמאניאד איז „ראדאמיאנקא“
ווער עס טרינקט די „ראדאמיאנקא“ לעבט 10 יאהר לענגער.
כ'בעט מיין ג. קליענטעלע צו לייגען אכט אויף דער פירמע „ראדאמיאנקא“ וואס מען קען טרינקען אין די הייסערסטע טעג אהן שאדען פאר'ן געזונד.
טרינקט אלע נאָר „ראדאמיאנקא“!!!
מיט אכטונג.
פירמע „ראדאמיאנקא“
אינהאבער פ. יאבסט.

הלואי זאלען מיר קענען זיין אפטימיסטען.

ווען דעם מענשען איז שלעכט, ווען עס רינגלען איהם ארום צרות און פיין פון אלע זייטען, ווען דער מענש ווערט דערדריקט און דערשטיקט פון פערשידענע פורעניות'ן, איז דאס איינציגע וואס קען לייכטער מאכען זיין שווערען ביטערען גורל, און ליכטיגער מאכען זיין פינסטערען, פעריאוש'דיגען לעבען — א ביסעלע האפנונג, א ביסעל בטחון.

טאקע אין שווערע צייטען און קריטישע מאמענטען איז דער מענש בעזונדער עלול צו ווערען אנ'אפטימיסט, צו האפען אויף נסים, צו גלויבען אין אויסטערלישע מופתים.

די יודען אין פוילען געפינען זיך אין אזא לאגע, אז עס וואלט זיי געפאסט צו ווערען כאטש קליינטשיקע און זיך טרייסטען מיט אילוזיעס און איבערמענשליכע וואונדער. איך בין איבערצייגט, אז דער מינדעסטער בלאסער שיין פון האפנונג אויף א בעסער לעבען, אויף א גליקל'כערע צוקונפט וואלט אריינגעבראכט די יודען אין פוילען אין א הייטערע שטימונג און זיי פערוואנדעלט אין גרויסע בעלי-בטחון.

און ווען דאס איז נישט דער פאל, ווען אפילו נאך דער גרויסער „ישועה", וואס די „קאלא" האט געבראכט דעם כלל-ישראל בעמערקען מיר נישט קיין ליכטיגע האפנונגען ביי די יודישע מאסן און קיין ראזע שטימונג אודאי און אודאי נישט — איז עס א סימן, אז דער בלאסער שטראהל פון האפנונג, וואס האט זיך געפרובט בעווייזען אויף אונזער פערוואלקענטען הימעל איז צוריק פערדעקט געווארען דורך די גרויסע שווארצע כמארעס.

און איך זאג: הלואי וואלטען מיר געקענט זיין אפטימיסטען!

דאס וואלט דאך א ביסעל פערלייכטערט אונזער אונערטרעגליך לעבען און וואלט פערטריבען די בלייענע מרה-שחורה פון איבער אונזערע קעפ.

אבער צי קענען מיר עס זיין? צי בעווייזט זיך נישט א ביטערער שמייכעל אויף אונזערע פערשמאכטע ליפען ווען מיר הערען ווי מיניסטער סקזשינסקי פערזיכערט דער יודישער פרעסע אין אמעריקא, אז „איצט האט זיך דאס פוילישע פאלק ארומגעזעהען, אז דער אנטיסעמיטיזם איז געווען א טעות" און אז „אנטיסעמיטיזם אין לאנד ווערט אלץ שוואכער און שוואכער".

דאס איז דאך געווען די איינציגע האפנונג אפילו פון אונזערע אפטימיסטען.

מען האט געגלויבט, אז נאך דער „פערשטענדיגונג" וועט דער אנטיסעמיטיזם אפשר ווערען שוואכער און שוואכער...

דאס זעלבע האבען אויך געהאפט אונזערע ברידער אין מערב-אייראפא און אין אמעריקא, וועלכע האבען די „פערשטענדיגונג" בעגריסט מיט פרייד און אין אויפריכטיגער דאנקבארקייט צום פוילישען פאלק.

דער אנטיסעמיטיזם וועט שוואכער ווערען — האבען זיי געגלויבט — און דאן וועט ממילא די יודישע לאגע פערבעסערט ווערען.

און די רעגירונג וועט אויך קענען ערפיהלען די אויף זיך גענומענע התחייבות'ן הגם זיי זענען גאנץ קליינע הנחות פאר אונזער שווערער לאגע.

אזוי האבען געטראכט אונזערע היימישע אפטימיסטען און דאס איז אויך געווען דער געדאנקען-גאנג פון די אויסלענדישע יודען, וועלכע האבען מיט אזא שמחה אויפגענומען די ידיעה וועגען דער „פערשטענדיגונג".

נו, און ווי זעהט עס אויס? איז ה' סקזשינסקי גערעכט, ווען ער בעהויפטעט, אז דער אנטיסעמיטיזם אין לאנד ווערט אלץ שוואכער און שוואכער?

ווען מיר וואלטען געלעבט ערגעץ אנדערש וואו, וואלטען מיר אפשר געקענט גלויבען אין אזעלכע נסים. מיר אבער, וואס שטויסען זיך אן אויף שריט און טריט מיט אנטיסעמיטישע העצערייען, וואס לייענען טאג איין טאג אויס גאליגע ארטיקלען און גיפטיגע נאטיצען אין די אנטיסעמיטישע און „ראזוואי" בלעטלעך, וואס בעגעגנען דעם אנטיסעמיטיזם אויף דער גאס, אויפ'ן מארק, אין צוג, אין ביורא און ביי דער ארבייט, קענען מיר גלויבען, אז דער אנטיסעמיטיזם ווערט שוואכער און שוואכער?

מיר, וועלכע הערען פון די זיילען פון דער ענדעציע, אז דער אפמאך מיט די יודען פערפליכטעט נישט די ענדעציע, און אז זייער שטעלונג צו דער יודען-פראגע איז לגמרי נישט געענדערט. מיר, וואס לייענען אין סטאניסלאוו גראבסקי'ס ארגאנען די רעזאלוציעס און פראטעסטען פון די נאראדאוועצעס געגען דער „פערשטענדיגונג" — קענען מיר דען גלויבען, אז דאס פוילישע פאלק האט זיך ארומגעזעהען, אז דער אנטיסעמיטיזם איז געווען א טעות?

אדרבה, זאל ה' סקזשינסקי עס בעווייזען מיט פאקטען, אדרבה זאל ער טאקע ווירקען, אז זיינע בעהויפטונגען זאלען מקוים ווערען — מיר וואלטען געווען די ערשטע וואס וואלטען די דאזיגע בשורה דער גאנצער וועלט אפגעזאגט...

דערווייל זענען עס, ליידער, בלויז ווערטער און פראזען, וואס ווערען געזאגט לשם פיינקייט פאר אמעריקאנער יודען.

פון ווערטער ביז מעשים איז א ווייטער מהלך.

אונזער הייסער וואונש איז אבער:

— הלואי זאלען מיר קענען זיין אפטימיסטען און יא גלויבען ה' סקזשינסקי'ן.

לאזאר קאהאן.

דער שכר פון ליבע

(ע ר צ ע ה ל ו נ ג)

פון אסיף דימאוו

מישא און זאשיא זענען געווען בעקאנט נאך אין דער היים, אין פוילען. אין די צייטען, ווען קיינער האט נאך נישט געחלומט פון מלחמה, רעוואלוציע און אלע אנדערע גרויסע פאסירונגען, וואס האבען איבערגעדרעהט די אלטע וועלט.

מישא איז געווען א יונגער גימנאזיסט, א שילער פון דער רוסישער גימנאזיע, ווען ער האט זיך צום ערשטען מאל בעגעגענט מיט זאשיא'ן. אין איהר ברוינעם, האלב-לאנגען קליידעל, מיט דיקע, שווארצע צעפ און שעהנע, ברייטע אויגען האט זי געמאכט דעם איינדרוק פון יוגענד אליין. פאר מישא'ן איז דאס געווען, ווי ער וואלט דערזעהן די פערקערפערונג פון פריהלינג. פון דעם מאמענט איז מישא'ס שיקזאל געווען בעשטימט: דאס גאנצע לעבען וועט ער זיין פערליבט אין דער זיסער און דער וואונדערבארער זאשיא.

זי איז געווען די ערשטע פרויען-געשטאלט, אויף וועלכער דאס בחור'ל האט אויפגעהויבען זיינע אויגען. ביז אהער האבען זיינע קורצזיכטיגע טרוימערישע אויגען נאר געזעהן די בלעטער פון די ביכער, וועלכע ער האט געדארפט שטודירען. איצט האבען זיי דערזעהן א זאך, וואס איז נאך העכער, שעהנער, טיפער און דערפרעהענדער ווי וויסענשאפט: דאס יונגע מיידעל איז געווארען זיין אידעאל, זיין ציל, דער זין פון זיין לעבען אויף דער וועלט.

שטיל און פערבארגען איז געווען זיין ליבע. עס זענען פאריבערגעגאנגען פיל מאנאטען, איידער דאס מיידעל האט זיך דערוואוסט פון דעם, וואס טוט זיך אין הארצען ביי דעם בעשיידענעם, קורצזיכטיגען, פלייסיגען גימנאזיסט. ער האט איהר נישט דערציילט – גאט בעהיט! — אבער זי האט זיך דערוואוסט פון דעם אינסטינקט, וועלכער דערציילט דעם פופצעניאהריגען מיידעל, אז זי ווערט געליבט.

מישא האט נישט געוואוסט, אז זיין סוד איז שוין איהר קלאר געווארען, מיט דעם ענטוזיאזם, מיט דעם אידעאליזם פון א ריינעם, עהרליכען בחור, האט ער געטראכט פון זיין קעניגען. זיינע געדאנקען זענען איהם אליין נישט קלאר געווען. ער האט נישט געוואוסט צו וואס פאר א ציל און צוועק וועט. אדער קאן פיהרען זיין ליבע. ער האט געוואוסט נאר איין זאך: ער מוז איהר ליבען, ווי ער מוז אטעמען, ווי ער מוז זעהן דעם הימעל, די זון, די לבנה.

איין בליק, איין פערלעגענער שמייכעל, עפעס אנ'אומפארזיכטיג אויסגערעדט ווארט האט איהם כלוצים קלאר געמאכט, אז זאשיא ווייס, אז ער ליבט איהר. א דערשראקענער, א ציטערנדיגער איז ער געשטאנען פאר איהר און נישט געהאט דעם קוראזש אויפצוהויבען זיינע אויגען. איהם האט זיך אויסגעוויזען, אז עס איז פארגעקומען עפעס שרעקליכעס, אומפערווארטעטעס, אז פון דעם מאמענט אן וועט זיין לעבען אננעהמען א גאנץ אנדער ריכטונג, ער איז שיער נישט אומגעפאלען.

— וואס איז מיט אייך? — האט ער דערהערט זאשא'ס שטים.

— גארנישט... דער קאפ... דער קאפ טוט מיר וועה... איך וועל בעסער א-

די יודישע בענק אין ראדאם

ברויכען אויסברייטערן זייער טהעטיגקייט.

עס איז שוין מעהר קיין סוד נישט פאר קיינעם, אז די לאגע אין פוילען איז פאר'ן יודישען מיטעלשטאנד זעהר א שווערע און זי ווערט פון טאג צו טאג ערגער און געפעהרליכער. פריהער האט מען אלץ געהאפט און ארויסגעקוקט אויף בעסערע צייטען, יעצט אבער זעהען מיר, אז זיי זענען פון אונז ווייט, ווייט ענטלאפען און אז מ'יווערט פעסימיסטיש הערט מען עפעס אויף צו גלויבען אין זיי. כאטש עס וואלט זיך מיר זעהר נישט געוואלט אנווארפען אויף דעם געגנוג פערזארגטען יודען נאך מעהר פעסימיזם מיט וואס ער איז אייגענטליך שוין צופיל אנגעשטעקט געווארען.

דער ערשטער „שטורם" האט אפגעמעקט קודם כל די שוואכע מענשלען, די וואס האבען זיך ווי נישט איז געהאלטען. דאן האט ער געמאכט ווייטערע שריט, ער האט זיך אריינגעכאפט צו פערמעגליכערע און פערנעמט דארט ביז'ן היינטיגען טאג א נאנק בכבוד'ן פלאץ, שפעטער האט ער זיך אריינגעריסען צו די פאבריקאנטען און עס איז לײדער א אמת, ער מאכט איבעראל גרויסע פארטשריט...

דארף מען דאך אין אזא מאמענט און בעת אזא ערנסטע סיטואציע א טראכט געבען וואס ועט ווייטער זיין? וואס וועט ווערען די פעולה פון אפוועקשטעלען זיך אין א פאזע פון ווארטען און האפען ביז עס וועט בעסער ווערען?

מיר זעהען פאר זיך שעהנע בעלי־בתים, פיינע מענשען, אנשטענדיג געקליידעטע און עס דאכט זיך אייך דאס עס פעהלט זיי גארנישט, זיי לעבען זיך שטיל און רוהיג, דערווייל דערהאלטען זיי קוים די פארב אויף זייערע באקען, בעמיהען זיך מ'זאל ביי זיי נישט דערגעהן דעם ריינעם אמת. אט דאס זענען מענשען מיט טיפע עהרליכע נשמות, וועלכע ווילען איין די פארע פון מויל נישט ארויסלאזען נאר איהר זאלט איבער זיי קיין קרעכץ נישט געבען און — נישט בעדויערען. דאס זענען מענשען מיט פעסטע כאראקטערען, וועלכע ווילען זיך ווי ווייט מעגליך אליין אנ'עצה געבען און זעלבסטשטענדיג פערדינען זייער שטיקעל חיונה.

עס זענען אבער דא נאך אנדערע, עס זענען פערהאן אזוינע, וועלכע זענען שוין געפאלען איבער די הענד, קען מען דאך נישט די לעצטע און אויך נישט די ערשטע לאזען אזוי שמאכטען.

ביי די איראפעאישע פעלקער זענען פערהאן באנקען און אונטערשטיצונגס קאסעס פאר געפאלענע סוחרים, פאבריקאנטען, בעלי־מלאכות און ארבייטער, וועלכע ווענדען זיך צו זייער פעראיין נאך הילף, נאך אונטערשטיצונג, נאך קרעדיט בשעת עס קומט אנ'עת צרה און קענען נישט בלייבען שטיין אויף די פיס; ביי אונז איז דאס אבער נישטא, מיר זענען נישט דערוואקסען צו בעשאפען פאזיטיווע, נוצליכעס און ממשות'דיגעס.

אמת, מיר האבען אין ראדאם א סוחרים־באנק, א האנדווערקער־באנק און אויך א יודיש־קאסע, וועלכע ברענגען נוצען און העלפען ארויס אין א געוויסע מאס מיט בעדייטענדע הלוואות אין דיסקאנטעס, אבער דאס אלץ צוזאמען איז ווי א טראפען אין דעם גרויסען ים פון יודישען דלות, וואס שטארקט זיך פון טאג צו טאג און פערמעהרט די רייהען פון געפאלענע און מאטעריעל־רואינירטע.

די יודישע בענק אין ראדאם ברויכען אויסברייטערן זייער טהעטיגקייט, טהון כל התפעלות, און זיך פערשאפען גרעסערע קרעדיטען און פינאנסיעלע קוועלען, בכדי צו געבען זייערע מיטגלידער, וואס מעהר אין א גרעסערע צאהל. די מעגליכקייט נישט צו לאזען פאלען אין א קריטישען מאמענט ביז צום שאול תחתיה.

ווייל געדענקען ברויכען אונזערע היגע יודישע קרעדיט־אנשטאלטען, אז נישה גענוג איז, וואס מען ברויך זארגען פאר די נעכטיגע מיטגלידער, נאר אויך פאר די יעניגע מיטגלידער, וואס וועלען קומען מארגען זיך פערשרייבען און מען וועט זיי מוזען אננעמען.

די יודישע בענק דארפען דעריבער וועגען דעם א טראכט צו טוהן.

ב. צוויג

צבי מאשקאוויטש.

די אויפגאבען פון 14-טן קאנגרעס.

דער 14-טער קאנגרעס זאגט צו צו זיין איינער פון די וויכטיגסטע אדער אפשר דער וויכטיגסטער קאנגרעס אין דער געשיכטע פון דער ציוניסטישער בעוועגונג. מיר קומען נישט יעצט מיט א מיליאן פערקויפטע שקלים ווי צום 12-טען קאנגרעס. מיר האבען נישט אונטער זיך קיין סעריע פאליטישע נצחונות ווי אויפ'ן 13-ען קאנגרעס; מיר האבען פארדאס פערוואנדעלט דעם ציוניזם אין א פאלק'ס־בעוועגונג. מיר האבען פערענדיגט די צייט פון פראפאגאנדע און דער יעצטיגער קאנגרעס דארף לייגען א יסוד פאר א נייער תקופה; א תקופה פון פערווירקליכונג און רעאליזאציאנס - פראצעס,

וועקגעהן.

און ער איז אנטלאפען - דער שטילער, שעמעוודיגער, ריינער בחור, וואס האט געלעבט מיט זיינע חלומות און האט מורא געהאט פאר דעם אמת פון לעבען.

זאשא האט מיט דער צייט פערגעסען איהר ערשטען פערעהרער. זי איז שוין מעהר נישט געווען די נאאיווע־יונגע מיידעלע אין ברוין, קורץ קליידעל. איהרע צעפ זענען געווען פערפלאכטען און געלעגען אויפ'ן קאפ פערקעמט ווי א קרוין. איהר ברוסט איז געווארען העכער. זי איז אויסגעוואקסען, און מען האט איהר גערעדט א שידוך מיט א יונגען און רייכען האלצענהענדלער. זי האט פערגעסען פון דעם צעשטרייטען, קורצזיכטיגען און שעהמעוודיגען בחור, און ווען זי האט זיך אמאל יא דערמאנט, האט זי דאס געטון מיט א שמייכעל, ווי עס שמייכעלט א קלוגע, א דערוואקסענע פערזאן, דערמאנענדיג זיך פון א קינדישער נאאיוויטעט.

אבער פאר מישא'ן איז דאס נישט געווען נאאיוו און קינדיש. ער איז אויך אויסגעוואקסען, געווארען א סטודענט, און צוזאמען מיט זיין גוף איז אויך געוואקסען זיין ליבע צו איהר זאשיא. ער האט געוואוסט, אז זי געהט היינט־מארגען חתונה האבען, און דער דאזיגער געדאנק איז איהם געווען אזוי פיינליך, אז ער איז קראנק געווארען און דער דאקטאר האט געהייסען זיין טאטען אוועקשיקן מישא אין א ווארימען קלימאט. אזוי האט אויך פאסירט און ווען אין א האלב יאהר שפעטער איז מישא צוריקגעקומען, האט ער זיך דערוואוסט, אז דאס ערגסטע איז שוין פארגעקומען. זאשיא האט חתונה געהאט מיט דעם יונגען סוחר און ביידע זענען אוועקגעפאהרען קיין אויסלאנד.

„זאל זי נאר זיין גליקליך", האט מישא צו זיך אליין אויסגערעדט, און מיט נייעם ענטוזיאזם זיך גענומען צו זיינע ביכער:

ער האט שווער און פלייסיג געארבייט, געענדיגט דעם אוניווערזיטעט מיט דעם דיפלאם פון אנ'אינזשיניער, בעקימען א גוטע שטעלע ווייט אין מיטעל רוסלאנד און איז אוועקגעפאהרען, איבערלאזענדיג די שטאדט פון זיין יוגענד און פון זיינע יוגענטליכע חלומות.

*

עס זענען פערגאנגען זעקס יאהר איידער מישא און זאשיא האבען זיך ווידער בעגעגענט.

מישא האט בעקומען פון זאשיא א שריפטליכע איינלאדונג:

„איך האב זיך דערוואוסט", האט זי איהם געשריבען, „אז איהר זענט צוריקגעקומען אהער אין אונזער שטעדטעל" איך וועל זיך זעהר פרעהען, ווען איהר וועט קימען מיר בעזוכען. מיין מאן איז אוועקגעפאהרען אויף צוויי וואכען. קומט מארגען אווענד. איך וועל ווארטען אויף אייך".

עטליכע מאל האט ער דורכגעלייענט דאס צעטעלע.

„מיין מאן איז אוועקגעפאהרען" — צו וואס שרייבט זי דאס? נו, יא, ווייל זי ווייסט ווי אנגענעם איהר וואלט געווען זיך צו טרעפען מיט איהר מאן... דאס צייגט איהר טאקט... איהר צארטקייט... זי איז דאך שטענדיג געווען אזוי, און זי האט זיך נישט פערענדערט.

אין אווענד האט ער אנגעקלונגען ביי איהר טיר, א הויכע, באלעבאטישע זאטע פרוי האט פאר איהם די טיר געעפענט...

— וואוינט דא, האט אנגעפאנגען מישא, און פלוצים דערקענט די שווארצע אויגען... דעם שמייכעל...

— זאשיא? איהר... ווי איהר האט זיך פערענדערט...

— און איהר, מישא אויך... איך מעג דאך אייך רופען „מישא"? מיר זענען אלטע פריינד.

און זאשיא האט איהם אריינגעפירט

וועלבער הויבט זיך יעצט אָן, לעגט ארויף אויף אונז נייע און שווערע אויפגאַבען לגבי ארץ-ישראל. ארץ-ישראל איז שוין יעצט נישט קיין פראַגע פון יאָ אָדער נישט בויען. עס איז נור בלויז אַ פראַגע פון צייט: צי קענען מיר נאָך ווארטען מיט דער אויפבוי-ארבייט? די תשובה מוז זיין אַ נעגאַטיווע. מיר האָבען נישט קיין צייט. מיר קאָנען נישט ווארטען מיט'ן אויפבוי פון ארץ-ישראל. די שטערונגען און מניעות, וועלכע מיר האָבען ביז יעצט געהאט אויף אונזער וועג צו בעזייטיגען, וועלען זיך יעצט פערגרעסערען און אויף יעדען טאג וועלכען מיר לאָזען יעצט פערלירען געהן פאר דער ארץ-ישראַל ארבייט וועלען מיר דארפען ארבייטען א וואך; און דאריבער אום צו פיהרען די ארבייט פאר'ן אויפבוי פון ארץ-ישראל אין א שנעלען טעמפא מוזען מיר צוציהען אלע מעגליכע נישט ציוניסטישע כוחות און שאפען א פערברייטערטע יודישע אַגענץ.

אויב ארץ-ישראל ווערט געבויט פאר'ן גאנצען יודישען פאלק, דאן מוז דאס גאנצע יודשע פאלק אנטייל נעהמען אין דער ארבייט פאר ארץ-ישראל.

מיר טאָרען נישט קיינעם כסל'ען צו דער אַרבייט. דער ציוניזם איז קיינמאָל נישט געווען פאר אונז דאָס ציעל נאָר אַ מיטעל, וועלכער שטרעבט צו שאַפען אַ נאַציאָנאַלע היים פאַר'ן יודישען פאָלק אין ארץ-ישראל און ווען דאָס מיטעל איז צו שוואַך געוואָרען אין בעציג צו אונזער ציעל, מוז מען אויך אַנדערע מיטלען פרובען.

דער ארץ-ישראַל-אויפבוי איז א צו גרויסע און שווערע אונטערנעמונג, אַז מיר זאָלען זיך קענען ערלויבען אויפן לוקסוס פון קלויבען אַקציאָנערען.

עס איז שוין פאַריבער די צייט, ווען נאָך אַ פערקויפטער שקל האט אונז פערשאפט פערגניגען, ווען א קאמפּלימענט, וועלכער איז געזאָגט געוואָרען אויפ'ן אַדרעס פון יודישען פאָלק האט אונז פערטראָגען אויפ'ן זיבעטען הימעל (אין דער לופטען האָבען מיר שטענדיג געשוועבט).

די רעאַליזאַציאָנס-עפּאָכע, וועלכע הויבט זיך יעצט אָן פערלאַנגט פון אינז רעאַליזם, און רעאַליזם הייסט אָבשאַצען די גרויסקייט און די פער־אַנטוואָרטליכקייט פון אונזער ציעל און מעסטען אונזערע מעגליכקייטען און כחות דעם ציעל צו ערגרייכען. נאָך אַזאַ מין אָפּשאַצונג מוזען אפילו די אַנהענגער פון „על המשמר” אויב זיי ווילען נישט שטעהען בלויז אויף „דער וואַך” פון פראזאלאגיעס און איינ־האַלטס-לאָזע דאָגמאַטען — מודה זיין, אַז מיר טאָרען יעצט נישט מותר זיין אויף קיין שום עלעמענט ווען ער וויל עטוואס לייסטען פאַר אונזער זאַך. דער יעזואיטישער דעוויז „דער ציעל הייליגט די מיטלען” פערלאַנגט פון אונז אין יעצטיגען מאָמענט אַ ביסעל פערשטענדעניש. מיר דארפען זיין גרייט אפילו די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע אַלס קרבן צו ברענגען, אויב ארץ-ישראל וועט עס פערלאַנגען.

און דעריבער איינער פון די וויכטיגסטע פראָבלעמען, וועלכע דארפען ווערען פאָזיטיוו ערלעדיגט אויפ'ן פיערצעהנטען ציוניסטישען קאָנגרעס איז די פערברייטערונג פון דער „יודישער אגענץ”.

קעלץ

וואָר זענען די יודישע ראטמענער?

מיר האבען א מאגיסטראט און מיר האבען א יודישען לאווניק; מיר האבען א שטאדט-ראט און מיר האבען יודישע ראטמענער. ס'איז נישט נאך אזוי שלעכט, מיר האבען פונדעסטוועגען ווער ס'זאל זיך ארויסשטעלען פאר אונז; מיר האבען ווער ס'זאל פערטיידיגען אונזערע אינטערעסען, קעמפפען פאר אונזערע רעכט, און דער עיקר נישט לאזען אונז טוהן קיין עוולות. אמת, מיר האבען טאקי אויסגעוועהלט אזעלכע פארשטעהער, אמת איז אויך אז מיר האבען זיי אויסגעקליבען אדעתא דהכי און אויף דעם בעדינג, אז זיי זאלען מקיים זיין די אלע דורך זיי געגעבענע הבטחות, וועלכע זענען דורך אזא ענטוזיאסטישע פויקעריי-מוזיק פראקלאמירט געווארען, יעדעס מאהל בשעת די וואהלען, פאר די יודישע מאסען. אלץ איז אמת. מיר האבען זיי געוועהלט און זיי זענען אונזערע שליחי-צבור; מיר האבען זיי געגרויסט און זיי האבען בעוויליגט אנצונעמען אונזערע פערטרויאונג'ס-מאנדאטען. ס'איז אלץ וואהר. נישט מצהר, אין איין זאך נאר זענען מיר מסופק; מיר זענען מסופק צי די יודישע ראטמענער ערפילען פאקטיש און ווי געהעריג זייערע התחייבות'ען לגבי זייערע וועהלער.

אויף ווי ווייט דער דאזיגער צווייפעל האט הינטער זיך א יסוד, קען אין יעצטיגען פאל בעווייזען דער פאקט, וואס די יודישע ראטמענער פערשוויי־גען אזא אונדזרהערטע זאך, וואס ביי די קאנאליזאציע-ארבייט אין שטאדט-ווערען ביי קיין פאל נישט צוגעלאזט קיין יודישע ארבייטער, אפילו פאר א בעדיימענד-ביליגערען ארבייטס לוין.

עס קען ביי קיין אופן נישט טאלערירט ווערען, אין דער הינזיכט. די גלייכגילטיגע און פאסיווע האנדלונג פון אונזערע יודישע ראטמענער וועלכע האבען פריהער פאר אלע געוואוסט פון דעם געשלאסענעם אפמאך, צווישען דער אמעריקאַנער געזעלשאַפט „אולען עט קאמפ” מיט'ן דער שטאדט פערוואלטונג פון מאגיסטראט, וואס איז נאך א דעבאטען-אייסטויש, אקצעפטירט געווארען פון שטאדט-ראט. ווי נאר דער אפמאך איז געווארען א געשעהענער פאקט האבען די יודישע ראטמענער באלד לכתחילה געברויכט זיך בעראטען און אננעמען שריט, אז אין פאל ווען די געזעל. „אולען” וועט צוטרעטען רעאַליזירען איהר פלאַן וועגען קאנאליזאציע און וואסער-לייטונג פאר ראדאם — זאלען צו דער ארבייט צוגעלאזען ווערען יודישע ארבייטער, וואס דרעהען זיך ארום שוין חדשים-לאנג ארבייטסלאז און קענען נישט פערדינען אויף טעגליכע חיונה.

אויב די יודישע ראַטמענער האָבען אין תחילת געמאַכט זיך נישט וויסענדיג דערפון, טאָ פאַרוואָס שווייגען זיי יעצט? פאַר וואָס רעאגירען זיי נישט אין די קאָמונאַלע אָרגאַנען פון דער שטאָדטישער זעלבסטפערוואַלטונג, אויף די חוזק-ענטפער'ס. וואָס עס בעקומען יודישע רעפלעקטאַנטען בעת זיי ווענדען זיך צו דער אַרבייטס-פערמיט-לונג'ס-ביורא, אַז מען זאָל זיי צונעמען צו שוואַרצע און שווערע אַרבייט?

אין פאָריגען נומער האָבען מיר שוין געשריבען, אַז צווישען די פיעל בעשעפטיגטע ביי דער קאַנאַליזאַציע-אַרבייט איז נישט פאַרהאַן אפילו איין יוד, ווייל די אַדמיניסטראַציע-פערוואַלטונג ביי דער דאָזיגער אונטערנעהמונג מאַכט פערשידענע שוועריגקייטען און זעהט אויף אַלע אופנים אויסצומיידען יודישע ארבייטער און יודישע אָפּערטען.

צווישען די, וואָס ווענדען זיך נאָך שוואַרצע ארבייט געפינען זיך אויך יודישע מאַטוזשיסטען און סטודענטען און אויך זיי ענטזאָגט מען אָנצונעמען.

לויט ווי מען אינפאָרמירט אונז, ווערען יודישע ארבייטער אויסגעמיטען אפילו ווען זיי פערלאַנגען צו 5 זל. אַ טאָג, בעת די קריסטליכע בעקומען צו 8 און 10 זלאָטעס. אונזערע היימישע אַנטיסעמיטען האָבען שטענדיג מרעיש עולמות געווען און המיד געהעצט, אַז יודען מאַכען אָן אַ „פּאַסיק” און אַז צוליב זיי וואַקסט דער יקרות אין לאַנד.

ס'איז דעריבער בעזונדערס אינטערעסאַנט דער פסק פון די זעלבע הוּ-ראַ-פאַטריאָטען אין יעצטיגען פאַל, ווען אַרבייטער-הענד ווערען נישט אָנגענומען — מעג זיין פאר א פיל ביליגערע פרייז — בלויז דערפאַר, וואָס זיי זענען יודישע.

די יודישע ראטמענער בריכען נישט שווייגען אין אַזאַ פאַל. זיי דארפען די פראַגע אַרויסרוקען אין איהר גאַנצער ברייט און פאָדערען א פראָפּאָרציאָנעל-בערעכטיגטע אַרבייטס-בעשעפ־

צו זיך.

זיי האָבען גערעדט אזוי ווי עס רעדען צוויי גוטע פריינד נאָך א לאנגער צייט נישט זעהן זיך... און פלוצים האָט זי אוועקגעלייגט איהר שעהנע האנד אויף זיינער און א פרעג געטון:

— איהר ליבט מיך נאָך אַלץ?

— איך? איך...

פארוואָס-זשע האט איהר נישט חתונה געהאַט?

ער האָט זיך איינגעבויגען און געקושט איהר ווייסע פעטע האַנד.

— מיין מישאַ... מיין פריינד — האט ער דערהערט און אויך דערפיהלט ווי זי ציהט איהם פאמעליך צו זיך...

— — — — — — — — —

ער איז אוועקגעגאנגען פון זאָשיא'ן זעהר שפעט, און איהר לעצטער ווארט — שוין אויף די טרעפ — איז געווען:

— דאָס האָסטו דיין בעלוינונג!

ער האט זיך אַרונטערגעלאָזען פון די טרעפ און אונטען אין פינסטערען קאָרידאַר האָט ער זיך פלוצים צעוויינט. געוויינט האָט ער דערפאר, וואס זיין אידעאַל איז ארונטערגעפאלען, ארונטערגעלאָזט זיך... און דאס, וואס האָט איהם אויסגעזעהן צו זיין אומדערגרייכליך הויך איז געוואָרען נידריג, פשוט און אזוי געוועהנליך...

...מיגונג פאר יודישע ארבייטער. זיי מוזען אינטערוועניערען אין שטאדט-ראט, ביים מאגיסטראט, וועלכער וועט דאך איינמאהנען פאר די הוצאות און די קאסטען, פאר דער איינגעפיהרטער קאנאליזאציע און וואסער-לייטונג — פון אלע שטאדטישע איינוואהנער, צווישען וועלכע מיר יודישע בירגער וועלען דארפען דעקען א גאנץ אנגעזעהענעם פראצענט פון די אלע פערשידענע אויסגאבען. א חוץ דעם האבען מיר א גרונד צו גלויבען, אז אין דער געזעלשאפט „אולען עט קאמפ" האבען א ברירה צו זיין בעטייליגט אמעריקאנער יודישע אקציאנערען, וועלכע וואונשען זיך בעשטימט נישט, אז ביי זייערע אונטערנעהמונגען זאלען אידישע ארבייטער אזוי גרינגעשעצט ווערען.

די יודישע ראטמענער-קאלא דארף אין איהר אינטערווענץ אויסצונוצען אלע רעכטליך - עקאנאמישע מאטיווען און דערפיהרען צו א אונבעדינגטע גינסטיגע לעזונג לטובת די יודישע ארבייטער, נישט אבשטעלענדיג זיך פאר פערשידענע שוועריגקייטען.

עס מאר נישט דערלאזט ווערען צו אזא ציניזם און קאלט-בטיל'דיגע בעציהונג מצד די בעאמטע,—וואס פערוואלטען מיט'ן אויסשטעלען ארבייט — אויף די יודישע ארבייטס-אפערטען, אדער פערזענליכע ווענדונגען.

די יודישע ראטמענער ברויכען אויפמערקזאם מאכען, אז בעת עס האנדעלט זיך וועגען ארבייט, דארפען נישט געמאכט ווערען רעליגיעזע עקזאמענס, וואס דארפען פעסטשטעלען — אין א פאל ווען ס'איז שווער צו אונטערשיידען פון א יוד ביז א קריסט — אז דער וואס ווענדעט זיך נאך ארבייט איז ווערט, אין זכות פון זיין רעליגיע, בעשאנקען צו ווערען מיט ארבייט, סדארף נישט געמאכט ווערען קיין שום אונטערשיעד פאר אלע די, וואס שטרעקען אויס זייערע הענד נאך ארבייט.

בעת מיר שרייבען די דאזיגע שורות, קומען אריין צו אונז אין רעדאקציע צוויי יונגעלייט, וועלכע פרעגען זיך אנ'עצה, וואס זיי האבען צו טוהן און צו וועמען זיי האבען זיך צו ווענדען אז מ'זאל זיי אנעמען צו דער קאנאליזאציע-ארבייט. די דאזיגע יונגעלייט גיבען גלייכצייטיג איבער, אז זיי זענען געווען אין דער ארבייטס-פערמיטלונג'ס-ביורא (ביורא פאשרעדניצטווא פראצי), וועלכע האט זיי געהייסען ווענדען זיך אין מאגיסטראט און דארט אבגעבען א ביטע. קומענדיג אין מאגיסטראט, האט זיי דער בעאמטער אויפריכטיג ערקלערט, אז אזא ביטע קען אנליגען א לענגערע צייט אהן אנטווארט, און זיי דעריבער געראטען צו ווענדען זיך דירעקט אין דער פערמיטלונג'ס-ביורא. אז די יונגעלייט זענען צוריקגעגאנגען אהין, האבען זיי דאסמאל שוין בעקומען א קלארען... ענטפער, וואס איז בעשטאנען פון אזא אויסדריק: „אז יודען וועלען קאפען פוטער אין דער ערד וועט מען דאמאלס אננעמען יודען צו דער ארבייט". א זעהר כאראקטעריסטישער און כמעט גאר בעלעהרענדער פאקט.

צי האט די יודישע ראטמענער-קאלא איהר'ס א סעקרעטאריאט, וואס זאל קענען צונויפזאמלען אלע מאטעריאלען און נויטיגע דאקומענטען, כדי צו האבען דערנאך די מעגליכקייט אויף איהרע ארויסטרעטונגען דאס אלץ צו אילוסטרירען מיט פאקטען און בעווייזען? בכלל וואו זענען די יודישע ראטמענער? פארוואס שווייגען זיי?

מ. שמשון.

א האנדעל מיט אויערן.

א פאלק'ס-מעשה'לע איבערגעגעבען

פון ב. קאוונער.

די מעשה הויבט זיך אן ווי אלע מעשיות הויבען זיך אן:

אמאל, אמאל איז געווען זעהר א גרויסער פריץ. דער פריץ האט פערמאגט געלד און רינדער און פאלאצען און וועלדער און פעלדער און א סך, א סך קנעכט.

דער פריץ איז געווען שעהן און געבילדעט, און ער האט געהאט א שעהנע פרוי, אויך א געבילדעטע.

אנ'אמת'ע פרינצעסין!

איינמאל איז דער קיסר דורכגעפאהרען דורכ'ן שטעדטעל, האט ער דערזעהן די פריצטע. זי איז געשטאנען און געווארפען אויף זיין קארעטע ווייסע רויזען, און געשמייכעלט צו איהם. האט ער זיך אין איהר זעהר הייס פערליבט. אדער פון דער ליבע איז גארנישט געווארען ער האט איהר בלויז געהאלטען ביי זיך אין פאלאץ איין חודש און זי צוריק אפגעשיקט צו איהר מאן, דעם גרויסען פריץ.

אין עטליכע וואכען ארום איז זי אויסגעגאנגען ווי א ליכט...

נאר לאמיר בעסער רעדען פונ'ם פריץ: איינמאל, דאס איז געווען אנהויב פריהלינג, בשעת די פעלדער ווערען ביסלעכוויז גרין און עס בעווייזען זיך די ערשטע שוואלבען אונטער גאט'ס הימעל, האט דער פריץ גענומען דערפיהלען, אז עס טוט איהם שרעקליך וועה אנ'אויער. דער וועהטוג לאזט איהם נישט עסען. נישט שלאפען, נישט לעבען. ער געהט ממש אויס מיט יעדען טאג.

פערשטעהט זיך, אז ער, דער פריץ, האט נישט געזשאלעוועט קיין געלד און קיין זילבער; ער איז געפאהרען צו די גרעסטע דאקטוירים פון דער וועלט; צו די גרעסטע פראפעסארען; אבער זיי האבען איהם נישט געקאנט העלפען. ביז איינמאל האט איהם א גרויסער ספעציאליסט אויף אויערען געזאגט „אויב דו ווילסט נישט געהן פון דער וועלט פאר דער צייט, מוזט זיך לאזען ארונטערנעמען דאס קראנקע אויער; טאמער נישט — מוזט שטארבען".

און אזוי ווי דער פריץ האט נישט געהאט קיין גרויסען חשק צו שטארבען, האט ער זיך געלאזען מאכען די אפעראציע. אין א שעהנעם זומער טאג, ווען די סעדער זענען געווען אנגעלאדען מיט די פיינסטע פירות און די וועלדער מיט'ן געזאנג פון טויזענדער פויגעל — האט זיך דער פריץ געלאזען ארונטערשניידען דאס אויער.

און דא, קינדער, און נישט קינדער, הויבט זיך אן דער סוף פון דער געשיכטע.

בשעת דער פריץ האט זיך דערזעהן אין א שפיגעל נאך דער אפעראציע, האט ער זיך דערשראקען פאר זיך אליין... פע — האט ער געזאגט, גלאט אזוי אין דער וועלט אריין — פע! א מענש מיט איין אויער איז חלשות; נישט שעהן; א מענש מוז האבען צוויי אויערען, פונקט ווי ער מוז האבען

יושב בסתר.

ארום די וואהלען.

(בעמערקונגען, פאקטען און קוריאזען).

דער איינדרוק פון די וואהלען איז א גאר אימפאזאנטער. די לאנגע רייהען ביי דער וואהל־אורנע, די העפטיגע אגיטאציע אויפ'ן הויף, האט דערמאנט — די וואהלען צום סיים אדער שטאדט־ראט.

א פערשידענארטיג פובליקום, רייך און ארים געקליידעט, גאנצע פאמיליעס, א עולם פון א ערך 700 וועהלער, דאס אלעס האט בעוויזען דאס ראדאם האט א שטארקען חוש און גרויסען אינטערעס פארן ציוניזם. דער רעזולטאט 605 געגען 37 פון „על המשמר", האט אויך בולט בעוויזען, דאס ראדאם איז א ניכטערע שטאדט, וואס לאזט זיך נישט פערפיהרען און בעאיינפלוסען פון פערשידענע שרייער'ס און פראזען־בלאזער'ס. ראדאם האט צוטרויען צו אונזערע גרויסע פיהרער.

„יונגע און אלטע"

שטענדיג ביי אזא געלעגענהייט, למשל ביי א וואהל קאמף, ווען איהר הערען אז זיי זענען די „יונגע", די רעוואלוציאנערען די אפאזיציע, די שטורמער און „מיר" זענען די „אלטע", די אפגעלעבטע, די פאסיווע און פערשלאפענע. ווער ס'האט זיך אבער צוגעקוקט צו דעם גאנג פון די לעצטע וואהלען, ווער ס'האט געזעהן די ארבייט בלויז פון די צוויי באקמאנ'ס (אברהם און משה), דער קאן זיך איבערצייגען, אז אונזערער א „זקן" קאן נאך פערשטעקען זייערע א צעהנדלינג אין דער גארטעל...

געארעמט צו דער אורנע.

א צוויי חברה־לייט פון „עת-לבנות" פאקען אין דער גאס א בעקאנטע דאמע, די פרוי פון א בעוואוסטען פאבריקאנט און בעטען זי אריין צו די וואהלען. זי רייסט זיך ארויס און שרייט דאס זי האט נישט קיין צייט. זי איילט זיך צו דער שניידערין. חברה באלאמוטשעט נישט לאנג און איינער נעמט זי ביים רעכטען ארעם, דער צווייטער ביים לינקען און אזוי געארעמט פיהרט מען זי אריין מיט פאראדע לעיני כל ישראל גלייך צו דער אורנע..

די שטאדט, אדער דאס דארף?

איינער פון די פיהרער פון „על-המשמר", קאן נישט איינזיצען ביים טיש און לויפט ארויס אויפ'ן הויף אנפיהרען מיט דער אגיטאציע. ס'קומט אן א אלטער יוד.

— איהר יוד, וואס ווילט איהר, די שטאדט אדער דאס דארף?

צוויי פיס, צוויי הענד, צוויי נאזלעכעלעך און צוויי אויגען.

און ער האט געשיקט נאך א יודען און זיך מיט דעם יודען אנ׳עצה גע־האלטען.

האט איהם דער יוד געהייסען אפּ־קויפען ביי אימיצען אנ׳אויער און ער זאל דאס אויער לאזען צונעהן אויף דעם ארט, וואו עס פעהלט איהם זיין אויער.

האט דער פריץ געפרעגט דעם יו־דען: וואלסטו מיר געוואלט פערקויפען דיינס אנ׳אויער? — פאר וואס נישט? — האט געענטפערט דער יוד — אויב איך וועל נאר קריגען א זעהר גוטע פרייז.

פרעגט דער פריץ, וויפיל א שטיי־גער, וואלסטו געוואלט פאר דיינס אנ׳־אויער?

האט דער יוד גענומען טראכטען און קנייטשען דעם לומדישען שטע־רען, און גלעטען די שווארצע בארד, ביז ער האט זיך געהייסען געבען הונ־דערט טויזענד רובעל.

האט דער פריץ צוגעשטימט צום פרייז, און אויף מארגען איז שוין דעם יודענ׳ס אויער געווען דאס אייגענטום פונ׳ם פריץ.

אז דער יוד האט שוין געהאט די הונדערט טויזענד רובעל אין קעשענע, האט ער באלד אנגעקלעבט אין בית־המדרש א צעטעל, אז ער וויל ביי אי־מיצען אבקויפען אנ׳אויער. ער איז צו־פרידען צו בעצאהלען א גוטען פרייז.

האט זיך געפונען אנ׳אנדערער יוד, וואס האט פערקויפט זיינס אנ׳אויער צו דעם ערשטען יודען פאר 30 טויזענד רובעל.

האט דער ערשטער יוד, הייסט עס, געהאט אנ׳אויער מיט 70 טויזענד רובעל ריוח.

און דא האט זיך דער מסחר גענומען שטארק צוברענען.

דער צווייטער יוד, וואס האט פער־קויפט זיינס אנ׳אויער פאר 30 טויזענד רובעל, האט אויך אנגעקלעבט א צעטל אין בית־המדרש, אז ער וויל אבקויפען אנ׳אויער, אז ער איז צופרידען צו בעצאהלען 15 טויזענד רובעל.

האט זיך באלד געפונען א מלמד, וואס האט געדארפט חתונה מאכען צוויי טעכטער, און ער האט קיין געלד נישט געהאט, האט ער פערקויפט זיינס אנ׳־אויער פאר פופצעהן טויזענד רובעל צו דעם צווייטען יודען.

האט דער מלמד חתונה געמאכט ביידע טעכטער פאר צוויי ישובה בחורים ביידע חתנות אין איינעם האט איהם מעהר נישט געקאסט ווי 5 טויזענד רובעל.

איז זיך איהם נאך פערבליבען הייסט עס, 10 טויזענד רובעל.

האט ער שוין אפגעקויפט אנ׳אויער ביי אנ׳אנדער מלמד פאר 3 טוזענד רובעל.

בקצור:

יודען האבען דערפון געמאכט א גרויס געשעפט, עס האט זיך אנגעהויבען א האנדעל מיט אויערען, אלע יו־דען פונ׳ם שטעדטעל און אלע יודען פון די ארומיגע שטעדטלעך זענען ארומגעגאנגען מיט פרעמדע אויערען, און זיי האבען אלעמען געהערט ווי די קאץ.

דערנאך האט זיך דער מסחר אי־בערגעטראגען איבער די גרעניץ שטעט.

עס האט שוין אנגעשפארט אזש אין דייטשלאנד און אין אונגארען און אין טערקיי. עס האט שוין געהאלטען אזוי ווייט, אז יודען האבען פערקויפט זיי־ערע אויערען צו 4 רובעל א שטיק.

אט אזוי איז פאמעליך געפאלען דער פרייז...

דערוויילע האבן יודען געהאט פרנסה. קיין גוים האבען די יודען נישט צו־געלאזט צום פאך... זיי האבען עס געהאלטען אין גאנצען אין זייערע הענד...

נאר די לעצטע יודען האבען שוין פערקויפט זייערע אויערען צו 40 קאפּיקעס א שטיק.

טויבע אויערען האט מען פערקויסט צו 20 קאפיקעס...

א פאר יאהר האבען יודען געצויגען זייער שטיקעל ברויט פון די אוירען...

אט־א־די מעשה איז די מעשה, ווי אזוי יודען מאכען געשעפטען.

א קראנץ פעריל

פון תלמוד און מדרש.

ווער עס פערברענגט א שטילען לע־בען, דעם לעבט זיך אמבעסטען. (סנהדרין י״ד)

עס ווילט זיך שטענדיג טון, דאס וואס מ׳טאר נישט. (ירוש׳ יומא (פ״י)

א פערסיאנער איז געקומען צו רב׳ן און האט איהם געבעטען, ער זאל איהם לערנען תורה. האט איהם רב געוויזען אנ׳אלף. פרעגט איהם דער פערסיאנער, פין וואנעט ווייסט מען, אז דאס איז אנ׳אלף, אפשר איז דאס גאר אנ׳אנדער אות? האט רב אויף איהם אנגעשריגען, איז ער אוועק צו שמואל׳ן און האט איהם אויך געבעטען ער זאל איהם לערנען תורה. האט איהם שמואל אויך געוויזען אנ׳אלף, האט ער שמואל׳ן אויך דאס זעלביגע געפרעגט: ווער זאגט דאס, אז דאס איז אנ׳אלף? איך גלויב נישט, אפשר איז דאס גאר אנ׳אנדער אות? — האט איהם שמואל אנגעהויבען רייסען פארן אויער, האט דער פערסיאנער אנגעהוי־בען צו שרייען: אוי מיין אויער, אוי מיין אויער — האט איהם שמואל גלייך געפרעגט ווער זאגט דאס, אז דאס איז אנ׳אויער? איך גלויב נישט!

וואס הייסט, ווער זאגט דאס — האט זיך דער פערסיאנער אנגערופען — די גאנצע וועלט ווייסט, אז דאס איז אנ׳אויער.

נו, און אויך דאס ווייסט די גאנצע וועלט, אז דאס איז אנ׳אלף, — האט שמואל געענטפערט. (קהלת רבה)

גיזאמעלט דורך א. ש־גער

— כ׳בין אייך מוחל, יונגער־מאן די שטאדט מיט׳ן דארף, כוויל נאר בלויז א הייזעל אין ארץ־ישראל.

אויך א אגיטאטאר.

דער פרעזעס פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע קומט אן. אויפ׳ן הויף לויפט איהם אקעגען א בחור׳ל.

— זאגט נאר, ווענדעט ער זיך צום פרעזעס, איהר זענט א ציוניסט, מוזט איהר שטימען אויף איינס!

ערקלערט מיר חאטש יונגערמאן, וואס וויל אזוינס דער נומער 1?

אז גרינבוים זאגט ס׳איז גוט, קאנט איהר אייך פערלאזען! — פאלגט די תשובה.

ר׳האט געהאט א טעות.

ס׳קומט אריין שטארק פערסאפּעט א זעלנער׳ל, אנגעלאדען מיט א גאר־טעל קוילען ווי א פאנצערשיף מיט הארמאטען. ער געהט צו צום טיש און בלייבט שטעהן תמ׳וואטע.

וואס ווילט איהר יונגערמאן?

— כ׳וויל „גלאסעווען“, כ׳האב מיך קוים ארויסגעריסען פון פאלק.

— שרייבט אייך אויף א נומער און לייגט אריין אין דער אורנע.

— אבער וואס פאר א נומער?

מ׳שיקט איהם צו דער וואנד, וואו ס׳הענגען די ביידע ליסטעס און מ׳הייסט איהם זיך אויסקלויבען. אין א מינוט ארום, דער יונגערמאן פער־טיגט זיך אפ. ס׳געהט נישט אויס קיין 5 מינוט דער בחור איז שוין ווי־דער דא.

— וואס איז געשעהען?

— כ׳האב געהאט א טעות. אזוי ווי כ׳האב איבערגעלייענט די ליסטע און געזעהען אז דער פרעזעס איז אויפ׳ן דריטען ארט, האב איך געגעבען מיין שטימע אויף נומער 3, יעצט זאגט מען מיר דאס ס׳איז גאר נישט דא אזא נומער, וויל איך נאך אמאל גלא־סעווען.

מ׳האט׳ן אפגענארט.

א פאר פאלק אויסגעשלייערט, שטעהט זיך געדולדיג אין דער רייהע. ענדליך קומען זיי צו צום טיש, מזוכט אין דעם הוך פון די שקלים זיי זענען נישט דא, מ׳הייסט זיי ווייזען די שקלים און ס׳ווייזט זיך ארויס דאס זיי האבען מזרחי׳סטישע שקלים. מ׳ער־קלערט זיי דעם טעות. דער מאן ווערט בייז און שרייט: א שווארץ יאהר, זיי האבען מיך אפגענארט, מ׳האט מיר איינגעשלייערט אזעלכע שקלים, וואס מ׳קאן מיט זיי אפילו נישט גלאסע־ווען!...

ווי אזוי „גלאסעוועט“ מען?

ס׳בעווייזט זיך א הויכער יוד און געהט צו דרייסט, - ווי אזוי „גלאסע־וועט“ מען ביי ענק?—אלץ רופט זיך אפ פון דער זייט: — מהויבט אויף די הענד — ער קלערט נישט לאנג און הייבט אויף ביידע ידים און רופט אויס: „כגלאסעווע“ אויף נומער 2!

זי האלט מיטן ארבייטער

א יודענע הויך ווי א דראגינער, ברייט ווי א אויווען, אויסגעשלייערט אין סאמעט און זיידענס, לויט דער נייעסטע מאדע, א זאט צופרידען פנים, שפאצירט זיך פאמעליך אויפן הויף. חברה באלאגערען זי און מ׳רוקט איהר אריין 2־ערלעך. זי שטויסט זיי אב.

—איך שטים נישט מיט די בור־זשועז, איך האלט מיטן ארבייטער]

עך גיט נישט קיין ערד...

א נידריג דיקלעך יודעל קוילערט זיך אריין אין לאקאל. מ׳שטופט איהם ביי דער טיר פון אלע זייטען נומער־לעך.

— ר׳ יוד נעמט א נומער 2, ס׳וועט גוט זיין.

— עך גיט דאך נישט קיין ערד, דער „משמר“ גיט ערד... איך האלט מיט די וואס גיבען ערד!

פאר ביר מיט מיין ווייב.

איינער פון די בייזיצער ביי דער אורנע בעמערקט ווי א יוד וויל אריינ־לעגען 2 קוויטלעך.

— פעטער מ׳טאר נישט צוויי מאל שטימען.

— כ׳שטים איינמאל פאר מיר און דאס צווייטע פאר מיין ווייב.

— מ׳טאר נישט.

— אבער פאר מיין אייגען ווייב זאל איך אויך נישט טארען, — ווערט

וואס הערט זיך אין ראדאם.

אינטערעסאנטער יודישער פראצעס אין היגען קרייז-געריכט.

די געשעהענישען אין שוהל אין זייער עפילאג אין היגען קרייז-געריכט — ה' קעסטענבערג בעזייטיגט פון זיין עדות זאגען פאר נישט וועלען אנגעבען א שבועה — די אנגעקלאגטע ווערען פרייגעשפראכען — א גרויסער עולם נייגעריגע אויפ'ן פראצעס.

א אינטערעסאנטער יודישער פראצעס איז פארגעקומען דעם פאריגען דאנערשטאג אין היגען קרייז-געריכט. אויף דער בעשולדיגונגס-באנק זיצען דריי היגע שוהל-בעלי בתים. דאס זענען די ה"ה איטשע זילבערשטרום. בנימין לאנדוי און אלי קארמאן. זיי ווערען בעשולדיגט אין שטערען די ארדנונג אין שוהל, דעם 4|18, ס'חייסט אין שבת, בשעת דעם דאווגען. עס ווערען ארויסגערופען 22 עדות און 4 עקספערטען. די הויפט-עדות זענען די ה"ה יחיאל קעסטענבערג, אבא האך, יאנטשע זילבערבערג, בערקאוויטש, שלמה בערגער, בנימין בערלינסקי א. אנד. אלס עקספערטען ווערען ארויסגערופען די ה"ה יצחק ביאלסקי, דוד לוקסענבורג, שמואל טייטעלבוים און בן ציון מינצבערג. די לעצטע דריי האבען זיך צום פראצעס נישט געשטעלט און דאס געריכט בעשטראפט יעדען פון זיי צו 10 זלאטעס.

אויף די פראגע פון פארזיצענדען צי די אנגעקלאגטע זענען זיך מודה אין זייער בעשולדיגונג, ענטפערען זיי אז נישט. עס ווערען אריינגערופען אלע עדות, צווישען זיי אויך ה' קעסטענבערג, אויף אנצוגעבען א שבועה. אלע עדות שווערען, ה' קעסטענבערג אבער טרעט ארויס און ערקלערט, אז די רעליגיע ערלויבט איהם נישט אלס רב, צו שווערען. דער פערטיידיגער פון די בעשולדיגטע, אדוואקאט ה' וואשילעווסקי פראטעסטירט און פערלאנגט דורכאויס, אז ה' קעסטענבערג זאל אונבעדינגט אבגעבען א שבועה. ה' וואשילעווסקי מאטיווירט דערמיט, וואס ה' קעסטענבערג איז ביים היינטיגען טאג בעזייטיגט פון זיין אמט און איז נישט קיין רב. ה' קעסטענבערג ערקלערט דאן, אז ער קען נישט שווערען, סיידען ער וועט זיך פריהער אנפרעגען אין רבנים-פעראיין.

נאך א קורצע בעראטונג צווישען די ריכטער ווערט בעשלאסען, אז ה' קעסטענבערג איז פטור פון א שבועה. אלע איבריגע עדות שווערען, אויסער ה' קעסטענבערג און עקספערט ה' ביאלסקי. נאך דער שבועה פערלאזען אלע עדות דעם זאהל, אויסער ה' קעסטענבערג, און עס הויבען זיך אן די געריכט'ס-פערהאנדלונגען. בשעת דעם פערהער פון ה' קעסטענבערג ענטשטעהט א פאלעמיק צווישען די ה"ה ריכטער און דער פערטיידיגונג. ה' וואשילעווסקי פערלאנגט, אזוי ווי ה' קעסטענבערג האט נישט געשוואוירען זאל ער בעזייטיגט ווערען פון זיין עדות זאגען. דאס געריכט בעראט זיך אויפ'ן ארט און שטימט איין מיט'ן ה' וואשילעווסקי, בעזייטיגענדיג אזוי ארום דעם ה' קעסטענבערג אלס עדות.

דער צווייטער עדות ווערט אויסגעהערט ה' האך, וועלכער זאגט, אז ער האט געהערט ווי זילבערשטרום האט געשריגען אין שוהל צום רב, בשעת ער האט געהאלטען די דרשה, אז ער, ס'הייסט דער רב, איז א שפיאן. אז בנימין לאנדוי האט געשאלטען דעם רב און קארמאן האט איהם געמאכט צווישענרופען. דאס זעלבע ענטה'ט אויך דער ה' זילבערבערג. בערגער ערקלערט, אז ס'איז געווען א סקאנדאל אין שוהל. וואס איז געשעהן גענוי ווייסט ער נישט. דער פערטיידיגער ה' וואשילעווסקי, לעגט פאר, אז צוליעב די נישט וויכטיגקייט פון די איבריגע עדות, זאלען זיי בעפרייט ווערען פון עדות זאגען און בעט גלייכצייטיג אנצורופען דעם עדות א' בנימין בערלינסקי. דאס געריכט איז מסכים און עס ווערט אריינגערופען ה' בערלינסקי, וועלכער גיט א גענויען איבערבליק איבער די ארויסגערופענע געשעהענישען אין שוהל און ענטפערט זאכליך אויף אלע די איהם געשטעלטע פראגען. צום סוף ווערט ארויסגערופען דער עקספערט ה' ביאלסקי, ועמען דער פראקוראר בעט, ער זאל איהם ערקלערען אין וויפיעל חלקים עס ווערט איינגעטהיילט דאס שבת'דיגע דאווגען אין שוהל. ה' וואשילעווסקי האלט א גלענצענדע רעדע, אין וועלכע ער ווייזט אויף, אז אויף דער בעשולדיגונג'ס-באנק ברויכען פערנעמען די ערטער די, וואס רופען ארויס דעם סקאנדאל, ס'הייסט דער א' קעסטענבערג, וועלכער דארף ווערען צוגעצויגען צו געריכטליכע פעראנטווארטליכקייט. דער פראקוראר ענטזאגט זיך פון זיין בעשולדיגונג און נאך א האלבע שעה'דיגע בעראטונג טראגט דאס געריכט ארויס א אורטהייל, לויט וועלכען אלע דריי אנגעקלאגטע ווערען גענצליך בעפרייט פון זייער בעשולדיגונג.

דער פראצעס האט צוגעצויגען א גרויסען עולם נייגעריגע, צווישען זיי פיל אדוואקאטען און אפליקאנטען, וועלכע זענען געקומען בייוואהנען דעם אינטערעסאנטען שוהל-פראצעס.

זישע ברייטבארד שווער פערוואונדערט געווארען בעת זיין אויפטריט אין ראדאמער צירק.

נעכטען איז צו אונז אין רעדאקציע אנגעקומען פאלגענדע ידיעה.

בעת זישע ברייטבארד איז מיט 2 וואכען צוריק אויפגעטרעטען ביי אונז אין ראדאם אין ציר״ק סטאניצוווסקי

שוין אין כעס. מיט אלעם האג איך ביי איהר די דעה און מיט אזא קלייניגקייט נישט?

אריינגעפאלען ווי א יון אין דער סיכה.

באלד אין דער פריה איז זיך מקדים דער פיהרער פון ראדאמער „על המשמר" און קומט אריין צו זיינ'ס א שכן, א שטארקען. אנהענגער פון קעסטענבערג און גיט איהם א איינסעל. דער יוד פרעגט זיך:

— ווער איז דאס דער מאכער פון איינסעל?

— יצחק גרינבוים.

— וו א א א ס ?? — שפרינגט אויף קעסטענבערג'ס חסיד פאר כעס — אויף גרינבוים וועל איך געבען א גלאס! דער רוצח וואס האט אונזער רב אבגעשחט'ן !! ארויס !! —

דער שליסעל צו די טויערען פון ארץ-ישראל.

קריכט זיך אזוי אויף דער לובלינער גאס א אלטע יודענע מיט א „גזירה-קובקע" אויפ'ן קאפ און פרעגט זיך א יונגערמאן — וואו איז דאס די ציוניסטישע ארגאניזאציע ? —

— באבישע, וואס דארפט איהם דאס די ארגאניזאציע?

— מ'האט מיר געגעבען א קוויטעל כ'זאל עס אריינלייגען, וועלען ווערען די טויערען פון ארץ-ישראל אפען און די יודען וועלען ווערען אויסגעלייזט פון ביטערען גלות. הלואי רבוש"ע!...

— ווייזט נאר באבישי דאס קוויטעלע.—

ער טהוט א קוק — ס'איז א איינסעל (פונקט געפראפען א אגיטאטאר פון „עת לבנות").

— הא באבישי, מהאט אייך אבגענארט! די איינסער ווילן גאר פערמאכן די טויערן.

— אזוי יונגערמאן, טא גיט זשע מיר אזא קוויטעל אז מ'זאל עפענען

זווערזשינעץ האט זיך צוגעאיילט.

א פראטאקאל פון זווערזשינעץ:

. . . היות ווי אין טאג פון די וואהלען דעם 2|8 פאלט אויס א גרויסער אטפוסט ביי אונז אין שטאדט און פאראויס זעהענדיג דאס דאמאלט יועלען מיר בעלי-בתים זיין שטארק פערנומען מיט אונזערע פויערען, האבען מיר דעריבער בעשלאסען אויף א אסיפה צו מאכען די וואהלען מיט אכט טעג פריהער.

אוסטילוג מאכט שבת פאר זיך.

(אויסצוג פון פראטאקאל פון דעם אוסטילוגער וואהל קאמיטעט.)

מיט דעם זענען מיר אייך מודיע, דאס מיר האבען בעשלאסען אויסצוקלויבען אייגענע דעלעגאטען צום ק א נ ג ר ע ס, צו וועלכע מיר האבען א גרויסען צוטרויען, אז זיי וועלען פערטיידיגען אונזערע בלוטיגע אינטערעסען און וועלכע זענען בעקאנט מיט אונזערע ליידענשאפט צו ארץ-ישראל. שקלים האבען מיר דאס יאהר בעקומען — 67.

וואס איז גרעסער זוואלין אדער לובלין.

כבוד און רוהם דעם עיר ואם בישראל — ק"ק לובלין! על ציוניסטיה ועל מנהיגיה! די שטאדט האט ארויסגעוויזען אזא געוואלדיגען אינטערעס צו די וואהלען, אז ס'איז אזש געקומען (מסתמא נאך דער גרויסער אגיטאציע און אנשטרענגונג) א המון רב פון גאנצע... 126 וועהלער!

אין זוואלין זענען געגאנגען צו די וואהלען 156 מאן. נישט אומזיסט שמ'ט לובלין בנוגע געזעלשאפטליכע און ציוניסטישע ארבייט אלס — עיר הנדחת...

דער „קאמיסאר" האט פערשטרייקט

אפגעארבייט א גאנצע טאג, אויסגעצעהלט די שטימען. 11 א זייגער ביינאכט, געהט מען צום אונטערשרייבען דעם פראטאקאל. דער קאמיסאר פון „על המשמר", א הויכער יונגערמאן, א בלאנדין, א רויטליכער אויפ'ן פנים, וויל נישט אונטערשרייבען.

— וואס איז מיט אייך, חבר?

— כ'האב מיך אפגעמוטשעט א גאנצע טאג — צוליעב 36 שטימען כ'שרייב נישט!

רעדט אהער, רעדט א הין, ער טענה'ט — יחלוקו! — פיפטי, פיפטי...

האט ער בשעת'ן ערשטן עקספערימענט געוואלט ארייגהאקען א אייזערנעם נאגעל אין א טיש בעדעקט מיט בלעך, האט ער דעם נאגעל מיט דער גאנצער קראפט זיך אליין ארייגעהאקט אין פוס. דער פוס איז ביי ברייטבארדען גלייך געשוואלען געווארען.

ברייטבאדר איז אוועקגעפאהרען קיין בערלין וואו מ'וועט איהם מאכען א לייכטע אפעראציע.

וויפיל קראנקע שיקט „עזרה" אויף קוראציע.

די טעג איז אין „עזרה" פארגעקומען די מעדיצינישע אונטערזוכונג, פון די וואס קוואליפיצירען זיך אוועקצושיקען אויף קוראציע קיין בוסק. די אונטערזוכונג איז דורכגעפיהרט געווארען אין דער אנוועזנהייט פון די דאקטוירים: צונק, קאדישעוויטש און קעלערוואַרם. די צאהל פון די אבגעפאהרענע בעשטעהען בערך פון 70 ביז 80 קראנקע. דאס אוועקשיקען די קראנקע וועט פארקומען דעם קומענדיגען מיטוואך. די יעניגע וואס דארפען צו צאהלען ברויכען דעריבער נישט פערשפעטיגען און ביז זונטאג ערלעדיגען דאס צו-צאהלען.

דאס בלימעל, וואס איז איינגעארדענט געווארען דעם ‎,‏/‏30‏ לטובת דאס אוועקשיקען קראנקע אויף קוראציע קיין בוסק, האט געזאמעלט 420 זל. 55 ג. א מערסטען האט געזאמעלט דאס פארל פר"ל וואלף און פרוי טייטעלבוים, וועלכע האבען בעקומען דעם פריז.

די געזלש. „עזרה" דאנקט די אלע אנטייל-נעמער אין דער זאמלונג.

וואס טהוט א רזשאנדצע ווען ער וויל פטור ווערען פון זיין לאקאטאר?

איף זעהר א געלונגענע המצאה, איז געפאלען דער היגער יודישער רזשאנדצע ה' יצחק ר., וועלכער האט אליין ערפינדען א אריגינעלען מיטעל ווי אזוי פטור צו ווערען פון זיין לאקאטאר ה' ג. די לאקאטארען און נאך מעהר די הויז-ווירטען מעגען זיך ערלויבען אויסצוהערען די --געשיכטע, וועלכע בעדארף זיין פאר זיי א שטיקעל מוסר השכל.

אויף ווארשאווער גאס נומער 12 פערוואלטעט מיטן הויז אלס רזשאנדצע ה' יצחק ר. וועלכער פראצעסירט זיך זייט א לענגערע צייט מיט זיין לאקאטאר ה' ג. די סבה פון זייער סכסוך איז ענטשטאנען צוליב דירה-געלד. אין ליפיעץ 1924 ווען עס איז ארויס דער לאקאטארען-געזעץ האט ר. פערלאנגט פון זיין לאקאטאר דעם ה' ג. דירה—געלד, אין דעם ווערט פון 192 רובעל לויט דעם בעטרעף פון פאר דער מלחמה. ה' ג. האט אויפגעוויזען, אז לויט דעם קאנטראקט פון 1914 בעשטעהט דאס דירה-געלד נישט מעהר ווי 90 רובעל. ר. האט נישט געוואלט מסכים זיין, טענה'דיג, אז דער קאנטראקט איז נישט קיין ריכטיגער און דער סכסוך איז אריבער אין סאנד ראַזיעמטשי, וואו ר. האט פארגעשטעלט עקספערטען און דאס געריכט האט פעסטגעשטעלט דאס דירה-געלד 144 רובעל, אראברעכענדיג דערפון 10 פראצענט צוליעב דעם, וואס דער לאקאל פון ג. געהערט צו דער 8-טע קאטעגאריע.

מיט דעם האט שוין בעדארפען זיך ענדיגען דער סכסוך, אבער ה' ר. איז נישט אבגעשטאנען פון דאס זייניגע און אויסגענוצט פערש-דענע סטראשונקעס, וועלכע קעגען איהם געבען די מעגליכקייט צו עקס-מיסירען זיין לאקאטאר. אז דאס אלץ האט זיך דעם ה' ר. נישט איינגעגעבען, איז ער געווארען שטארק אין כעס און איינמאל בשעת דער ה' ג. איז געזעסען אין קלאזעט, איז ארייין געקומען דער רזשאנדצע ה' ר., וועלכע האט זיך נישט געמאכט הערן אויף אלע צייכענס, אז דארט זיצט עמיצער--אויבגעריסן די טהיר און משתין געווען אויפ'ן ה' ג. איינגעצענדיג איהם דאס פנים און די מלבושים. ג. פיהלענדיג זיך מיאוס בעליידיגט האט אנגעקלאגט דעם ה' ר. אין פרידענס געריכט, וועלכער האט איהם פער'משפט מיט 5 טעג אונבעדינקטען ארעסט.

כדאי איז צו צוגעבען, אז בעקאנטע האבען דעם ה' ר. פארגעלעגט אז ער זאל זיך לאזען קנס'ענען מיט 20 זלאטעס לטובת א פילאנטראפישען צוועק און זיך ענשולדיגען אין „ראד.-קעלצער-לעבען" ה' ר. איז אבער בעסער בעשטאנען אויף די צוגע'פסק'ענטע 5 טעג ארעסט.

א הצלד-שער רזשאנדצע...

יודישער טורן און ספארט פעראיין „מכבי"

דער יודישער ספארט-קלוב „מכבי" איז מודיע, דאס אויף זיין לעצטער זיצונג האט ער געענדערט זיין נאמען אויף „יודישער טורן און ספארט פעראיין „מכבי". אויך איז דער פעראיין מודיע, דאס עס איז געגרינדעט געווארען א ציקליסטען סעקציע אונטער דער לייטונג פון די בעוויסטע ציקליסטען געברידער מוסמאן, משה בוים, ח. י. און וו. ברידמאן. צווישען אנדערס האט זיך די סעקציע געשטעלט פאר א ציעל צו צוגרייטען זיך צו די הערבסט-לויף-מעטשען (וויעטשיגעס).

פערזאמלונג פון לאקאטארען.

קומענדיגען זונטאג דעם 16־טען ה. ח. רופט דער לאקאטארען פעראיין אלע לאקאטארען אהן אויסנאהם, אויף א אלגעמיינע פערזאמלונג, אויף וועלכע ס'וועלען בעהאנדעלט ווערען זעהר וויכטיגע פראגען, וואס זענען נוגע די לאקאטארען. די פערזאמלונג קומט פאר אין האנדווערקער-קליב וואלאווע 59 № 1 נ. מ. איינע פון די פונקטען זענען צו שיקען דעלעגאטען אויפ'ן אלגעמיינעם לאקאטארען צוזאמענפאהר, וואס וועט פארקומען קירצלעך אין ווארשא, אין וועלכען ס'וועלען זיין בעטייליגט דעלעגאטען פון אלע שטעדט און שטעדטלעך אין גאנץ פוילען.

רעזולטאט פון די וואהלען צום 14-טען קאנגרעס אין ראדאמער-לובלינער קרייז.

נישט קוקענדיג דערויף, וואס די וואהלען צום 14-טען ציונ.־קאנגרעס זענען א דורך אהן גרויסע פארוואהל-אגיטאציעס איז דאך די פרעקווענץ פון די וועהלער אין ראדאם-לובלינער קרייז געווען א צאהלרייכע. פון די 5687 שטימען וואס זענען בכלל אבגעגעבען געווארען בשעת די וואהלען, האט די ליסטע פון „עת לבנות" בעקומען 4188 און די ליסטע פון „על המשמר" 1499 שטימען. געוועהלט זענען געווארען פון „עת לבנות" אדוו. שמעון זיידמאן, פרעזעס פון נאציאנאלען פאנד און ה' יחיאל פרענקעל, פרעזעס פון דער ציונ. ארגאניזאציע אין ראדאם. פון „על המשמר" — ד"ר מ. סאלאווייטשיק פון לאנדאן.

ה' יאפס ערקלערט אז ער האט נישט בעליידיגט זישע ברייטבארד.

צו אונז אין רעדאקציע איז געקומען דער ה' יאפס, אייגענטימער פון „ראדאמיאנקא" און ערקלערט, אז אזוי ווי מ'האט אויף איהם פערשפרייט קלאנגען, אז ער האט בעליידיגט דעם ה' זישע ברייטבארד, אויסדריקענדיג זיך צו איהם „געה צום טייוועל" (אידזש דא דיאבלא) אלזא געפינט ער פאר נויטיג בעקאנט צו מאכען די יודישע עפענטליכקייט. אז דאס איז נישט אמת, עס איז איז נאר פארגעקומען א מיספערשטענדעניש. ה' ברייטבארד האט פערהערט און אנשטאט, וואס דער ה' יאפס, האט זיך אויסגעדריקט „צום טייוועל אוא אייזען" (דזא דיאבלא טאקים זשעלאזעם') האט ה' ברייטבארד פערהערט און נישט ריכטיג אינפאמירט די אנוועזענדע אין ציריק. ה' יאפס ערקלערט, אז ער האט נאך בכלל קיינמאל נישט קיינעם בעליידיגט און אז דאס קענען בעשטעטיגען די אינטערעריפטען פון די יודען, וועלכע קענען איהם גוט אלס ארענטליכען און סאלידען מענ.ש.

פון דער גען. פריינד פאר'ן ירושלים'ער אוניווערזיטעט.

די היגע אבט. פון א. ד. געזעלשאפט מאכט בעקאנט, אז פון 18 איז בעגינט געווארען די זאמעל-אקציע פון ביכער פאר דער נאציאנאלער ביבליאטעק. מיר ווענדען זיך דעריבער מיט אן אפעל צו דער גאנצער יודישער געזעלשאפט אין ראדאם, אז יעדער זאל בעוויליגען צו שפענדען פון זיין ביכער-שאנק דאס ווערטפולסטע און פאסענדסטע אין אלע שפראכען. יעדעס הויז וועט בעזוכט ווערען דורך ספעציעל דעלעגירטע רעוויר-זאמלער. וואס וועלען זיך לעגיטימירען מיט בעפאלמעכטיגונגען פון קאמיטעט. חוץ דעם ווערען אנגענומען ביכער אין וואהנונג פון ביבליאסעק ביי ה' דוד פרענקעל, דלוגא 18.

שטיצט די נאציאנאלע ביבליאטעק!
שמידט דעם כח פון יודישען גייסט!

די פערוואלטונג.

פון יודישען טעאטער.

אין רעפערטור פון היינטיגען שבת און זונטאג גצהען אריין: „דאס חופה־קלייד, דאס לעבען פון א פרוי, שלומקע און ריקעל", וועלכע ווערען אויפגעפיהרט דורך דער פעראייניגטע טרופע פון יודישען ארטיסטען פעראיין אין ווארשא. ס'ווערען געמאכט פרובען אויף „יאשקע אדעסיט" איינע פון די

טטוסאציאנעלסטע און עלאגער פיעסן.

העברעאישער קרייז אין ראדאם.

שבת דעם 8 / 15 3 י. מ. פינקטליך קומט פאר אין לאקאל פון דער ציונ. ארג. א פערזאמלונג פון די חברים אין בריית צוהצרער.

טאג ארדנונג:

1. התפתחות שפת עבר—הרצאה— ש. סוקולובסקי 2. המגלה הירושלמית-הרצאה-ו. שטטינר 3. ויכוחים 4. יצירת חוגים להתמחות- הצעה 5. שאלות הצעות והחלטות.

הכניסה חפשית!

הנהלה הזמנית.

ג. ה. רעדאקטאר!

ערלויבט מיר אין אייער ג. צייטונג צו שרייבען עטליכע ווערטער, פאר וועלכע אין דאנק אייך פאראויס.

צו מיין פאמיליע און גוטע פריינד!

שוין עטליכע מאנאטען ווי איך מיט מיין פאמיליע ראנגלען זיך ככדר מיט שרעקליכע נויט. מיר קענען שוין מעהר גישט אויסהאלטען. די כוחות גטהען אונז אויס און איך וועל פאלען אין גאס. איך בעט אייך, דערבארעמט אייך און ראטעוועט אונז פון נויט!...

מיט ד"א

הירש ווייסעלפיש

וואס הערט זיך אין קעלץ.

פון דער יודישער מענער־גימנאזיום אין קעלץ.

זונטאג דעם 9־טן ה. ח. האט אין לאקאל פון דער קהלה געזעלט פערזאמען די יעהרליכע אלגעמיינע — פערזאמלונג פון די עלטערען און סימפאטיקער פון דער גימנאזיום. לויידער מוז מען בעמערקען, דאס אונזערע עלטערען ווייזען ארויס א גאנץ שוואכע פעראינטערעסירונג צו דער גימנאזיע אזוי, דאס 2 שעה נאכ'ן 2־טען טערמין (7 אווענד איז געווען דער 2־טער טערמין) איז נאך דער קהלה זאהל נעווען ליידיג. צוליב וואס די זיצונג איז נישט צו שטאנדגעקומען.

ס'וואלט כדאי געווען, דאס די עלטערען און סימפאטיקער זאלן זיך מיט מעהר ערנסט בעציהען צום דער איינאונאיינציגער קולטורעלער יודישער אינסטיטוציע אין קעלץ און קומען אין א וואס גרעסער צאהל אויף דער נעכסטער אלגעמיינע פערזאמלונג וועגען וועלכער ס'וועט זיין בעזונדערס געמאלדען.

השגות, נאר אזעלכע נארישע און לעכערליכע השגות פון פערגלייכען דעם ציוניזם צום באלשעויזם זאס איז שוין קלענער פון דעם שכל.

ח. ז.

א פראטעסט־מיטינג געגן די יודיש־פוילישע פערשטענדיגונג

פרייטאג זענען איבער דער גאנצער שטאדט פערשפרייט געווארען בעקאנמאכונגען, וואו עס ווערט גערופען די פוילישע בעפעלקערונג צוקומען מאסענווייז זונטאג 12 פ. מ. אויפ'ן פלאץ פאר'ן קאשציאל צו א גרויסען פראטעסט־מיטינג, וועלכע עס ארדענט איין די היגע אפטיילונג פון „ראזוואי" בכדי צו פראטעסטירען נעגען דעם, וואס די רעגירונג האט געפיהרט אונטערהאנדלונגען מיט די יודישע פארשטעהער און זיי צוגעזאגט ספעציעלע הנחות און קאנצעסיעס פאר זייערע לאיאלע פיהרונג, וואס דאס דארף זיין א פליכט פון בירגער. אויסרעכענדיג א גאנצען צעטעל טענות, פאדערט דער „ראזוואי" אז די רעגירונג זאל אראבנעמען דעם שלייער פון די 2–4 הנחות, וועלכע כלומר שט די יודען האבען בעקומען, כדי די געזעלשאפט זאל זיך געגוי דערמיט בעקענען. דער „ראזוואי" רופט די געזעלשאפט צו א ווייטערדיגע אקציע געגען דער יודישער איינוואנדערונג אין די שטעדט און זיך נישט אבשטעלען אין קאמפף מיט'ן יודישען האנדעל און אויך אלץ ווייטער צו בויקאטירען זיי, נישט רעכענדיג זיך מיט דער פערשטענדיגונג, וועלכע די פוילישע געזעלשאפט וועט קיינמאל נישט אנערקענען.

פון דע געז „לינת הצדק" אין קעלץ.

די טעג טרעט שוין די געזעלשאפט צו עפנען דאס אמבולאטאריום, וועלכע וועט זיין צוטריטליך פאר אלע אהן אונטערשיד פאר א מינימאלען אבצאהל פאר א וויזיט. וועגען די אויפנאהמונגסשעה'ען און וועלכע אבטיילונגען, וועט ספעציעל געמאלדען ווערען.

פון קעלצער „מכבי"

שבת דעם 8־ען אויגוסט ה. י. איז פארגעקומען א אלגעמיינע פערזימלונג פון דעם יודישען ספארט־פעראיין „מכבי" אין קעלץ: די פערזאמלונג עפענט אין נאמען פון דער פערוואלטונג ה' מ. ראוויצקי.

נאך דעם ווי דער ה' מ. ראוויצקי ווייזט אן דעם צוועק פון דער היינטיגער פערזאמלונג גיעט ער דאס ווארט דעם ה' מ. גרינשפאן, וועלכער גיעט אב א בעריכט פון דער טהעטיגקייט אין „מכבי" אין א לענגערע ר ע ד ע ווייזט דער בעריכט'ס־אבנעבער אן אלעס וואס די פערוואלטונג האט געטוהן פאר דעם פעראיין און אמ'ענדע בעשולדיגט ער די מיטגלידער, דאס זיי האבען נישט צוגעהאלפען דער פערוואלטונג אין דער ארבייט, ווי די שטערונגען אין דער ארבייט צוליב א ספארט פלאץ, וואס איז ביי די היינטיגע ב ע ד י נ ג ו נ ג ע ן אזוי שווער צו בעקומען און די יודישע געזעלשאפט וויל אויך נישט צוהעלפען. עס ענטוויקעלט זיך א לעבהאפטע דיסקוסיע, אין וועלכע ס'נעמען אנטהייל די ה"ה: רייזמאן, עדעלשטיין, ראוויצקי, רובינשטיין א. א. דער בעריכט ווערט אבגענומען און דער קאסירער ה' מ. רובינשטיין גיעט אב א קאסע־בעריכט און מען טרעט צו די וואהלען פון אנייע פערוואלטונג, אין וועלכער ס'זענען אריין די ה"ה: מ. ראוויצקי, מ. גרינשפאן, ל. פלאנצער, ה' סטראזבערג, א. גרויזאם, מ. גאטבליט, פ. בוגייער, פ. חארענסליפ און פרל. מ. ליכטענשטיין

און דער רעוויזיאנ'ס קאמיסיע: ה"ה: א. עדעלשטיין, א. טענענבוים און פרל י. פיאסעצקא.

לויט'ן פארשלאג פון ה' גרינשפאן ווערט אויך אנגענומען, בנוגע די פערשטענדיגונג מיט דעם ג. ספארט־קלוב „בר־כוכבא" פאלגענדע רעזאלוציע

1) צוליב דעם וואס די ליקווידאציאנ'ס קאמיסיע האט נישט צוגעשטעלט די פערוואלטונג פון די פראטאקאלען וועגען ליקווידירען דעם ספארט־פעראיין „בר־כוכבא" און האבען אויך נישט מיטגעטיילט געגוי וועגען אלעם וואס איז אמבעלאנגט די ליקווידאציע, ווארפט די אלגעמיינע פערזאמלונג אב די פערשטענדיגונג און איז נישט פעראנטווארטליך פאר דעם ג. יודישען ספארט־קלוב „בר־כוכבא" אין קעלץ.

2) זי אנערקענט נור מיטגלידער, וועלכע האבען זיך שוין דעקלערירט אלס „מכבי'ער".

מ. ג—ן

דער בודזשעט פון דער יודישער קהלה אין קעלץ, פאר'ן יאהר 1925

(אנגענומען געווארען אויף די זיצונגען פון ראט דעם 22־טען יולי און דעם 3־טען אויגוסט ה. י.)

ה כ נ ס ה

פון דער שחיטה בהמות און עופות — —	100,000	זל.
פון פערשירענע בעשטעטיגונגען —	1,000	„
פון עטאט — —	46,500	„
פון פסח'דיג מעהל —	2,000	„
פון בית עולם —	1,000	„
בס"ה בעטרעפט די הכנסה —	150,500	„

ה ו צ א ה

פענסיע פאר'ן ראבינאט (1 רב און 2 מורה־הוראה'ס)	12,100	זל.
וואזשנע פון ראבינאט (משמש) —	144	„
4 שוחטים —	19,800	„
1 עופות—שוחט—	1,980 —	„
5 נאמנים —	8,520 —	„

שחיטה—אדמיניסטראציע.

1 רעפערענט, 2 קאנטראלערען א. אז. וו. (פענסיע)	3,250	„

ע מ ע ר י ט ע ן

3 עמעריטען (רבצין ירושלימסקא, 1 שוחט'ן און 1 סעקרעטארען)	6,900 —	„
פענסיע פאר 2 חזנים —	3,240	זל.
4 קאנצעלייי בעאמטע —	13,086	„
13־טע פענסיע — —	6,073	„
אויפהאלטען די שחיטה (דירה, דרוקערס, שרייב־מאטעריאל א. אז. וו.) —	4,295	„
אויפהאלטן די קאנצעלאריע רעמאנט און איינארדנען	2,700	„
די קאנצעלאריע —	1,000	„

עפענטליכע אויפזיכט:

עסען פאר ארעסטאנטען אויף ראש־השנה, יום־כפור און סכות — —	500	„
עסען פאר זעלנער אויף פסח — —	1,000	„
קימחא — —	4,500	„
שטיצע פאר ארימע דורכרייזענדע —	1,200	„

ש פ י ט א ל.

אויסהאלטען דאס יודישע שפיטאל—	24,000	„
חובות פאר קורירען ארימע קראנקע אין פרעמדע שפיטעלער 61 גר.	6,390	„
רעזערוו־פאנד — —	2,000	„

(דער טייל פון סובסידיעס אין ביודזשעט — אין נעכסטען נומער).

פון דער פוילישער פרעסע

„התקוה אין סמאלענסקעס צוקערניע"

אונטער דעם טיטעל פאלט אן די „סלאווא ראדאמסקי" אויף די יודישע בעזוכער פון דער דערמאנטער צוקערניע, וועלכע האבען זיך ערלויבט צו בעאיינפלוסען דעם דיריגענט פון דער צוקערניע צו שפילען יעדען אווענד אין דער צוקערניע אויסער ריין פוילישע מוזיק, אויך יודישע „ציוניסטישע און „מה־יפות־לידער" ווי „התקוה" א. אז. וו. די צייטונג דראהט דעם בעל הבית פון דער צוקערניע מיט א בויקאט פון אלע קריסטען, אויב אזעלכעס וועט זיך נאך אמאהל איבער'חזר'ען. ס'וואלט שוין די העכסטע צייט געווען אז אונזער אחינו בני ישראל, די קאלעיאווע אינטעליגענטען זאלען זיך אראבנעמען א מוסר השכל און ליבער געהן דארט, וואו זיי וועלען זיין אנגענומענע געסט.

אין דעם זעלבען נומער שרייבט ווייטער די „סלאווא" מיט גרויס פרייד — דאס צום ערשטען מאל אין קעלץ איז געלונגען צו בעקומען א ציוניסטיש הויז פון א יוד אין ריין קריסטליכע הענד, ווי דאס הויז פון ה' עקיבה יאסקאוויץ, טשיסטא גאס № 11.

ווי בעקאנט, האלט ה' יאסקאוויץ דאס הויז ערשט צו פערקויפען און די צייטונג טרומייטערט שוין וועגען דעם גרויסען נצחון, דאס א ציוניסטיש הויז איז פערקויפט געווארען צו א קריסט; ס'איז כדאי צו בעמערקען, דאס ה' יאסקאוויטץ געהערט נישט צו קיין שום פארטיי — נאר ביי דער „סלאווא" איז אלץ איינס. אלע יודען זענען ציוניסטען און אלע יודען זענען באלשעוויקעס. ווי די צייטונג ציטירט ווייטער וועגען דעם גרויסען טרויער, וואס האט ארויסגערופען ביי די קעלצער יודען די טעלעגראפישע ידיעה פון נפתלי באטווינס טויט אין לעמבערג. יא, יא, יעדער האט זיך זיינע

מז"ט, גליק און צופרידענהייט צו דער פערלאָבונג פון אונ־זער ליבין זוהן און ברודער **משה קאָזלאָווסקי** מיט פרל' **רחטשע האָלצקענער** וואונשען

עלטערען, שוועסטערען און שוואגער.

משה קוזלובסקי
ר ד ו ם

רחל הלצקנר
גלובטשיב

מאורשים.

כ"ב מנחם אב תרפ"ה.

לרגלי הארוסין של חברנו וידידנו היקר מר **משה קוזלובסקי** עם בחרת לבו מרת **רחל הלצקנר** אנו מבכים ב"ב מז"ט חמה ולבבית וכשיבנו את עתידתם בארצנו העתיד.

הלל רוטמאַן, משה בנגרט.

צו דער פערלאָבונג פון מיין פריינד פרל' **רחטשע חאָלצקענער** מיט ה' **משה קאָזלאָווסקי** ווינש איך עוויגע גליק און פיעל צופרידענהייט.

פייצל וויינטרויב.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער פריינד **משה קאָזלאָווסקי** מיט פרל' **רחל האָלצקענער** ווינשען מיר זייער צוקונפט זאָל בעגלייט ווערן פון ליבע, גליק צופרידענהייט.

געשוועסטער **ראָזענבערג.**

צו דער פערלאָבונג פון אונזער קוזינקע **רחל האָלצקענער** מיט ה' **משה קאָזלאָווסקי** ווינשען, גליק און אמת'ע צופרידענהייט זאָלן זיין די בעגלייטערס אין זייער גאנצן וועג.

דוד ראָזען און פרוי

לרגלי אירוסיו של ש"ב מר **מ ש ה ק ו ז ל ו ב ס ק י** עם העלמה **ר ח ל ה ל צ ק נ ר** אנו מברכים אותם בעתיד מזהיר וקשר נצחי, תהי דרכם סוגה בשושנים ואגודתם תיכון עדי עד.

חיים ופסח **ק ר ש ב ר ג**

לרגלי האירוסין של חברי **משה ק ו ז ל ו ב ס ק י** עם העלמה **רחל ה ל צ ק נ ר** אני מברך אותם בקשר מוצלח ויבנו את ביתם על הרי ציון.

י צ ח ק ל י ט ב ק

צו דער פערלאָבונג פון אונזער קוזין **משה קאָזלאָווסקי** מיט פרל' **רחל האָלצקענער** ווינשען א עוויגען צוזאַמענבונד און א גליקליך צוזאמענלעבען.

מאטיל קאסמאן און פרוי.

א הערליכען מז"ט ווינשען מיר אונזער פריינד **משה קאָזלאָווסקי** צו זיין פערלאָבונג מיט פרל' **רחל האָלצקנר** זאָל זייער לעבענס־וועג אויסגעשפרייט זיין מיט בלומען.

משה ווערבער און פרוי עט זוהן.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער פריינד **משה קאָזלאָווסקי** מיט פרל' **רחל האָלצקענער** ווינשען אז זייער גליק זאָל לייכטען ווי די זון אין תל־אביב.

חיים לערמאן און פאמיליע

לבואה בברית אירוסין של שארותי מרת **ר ח ל ה ל צ ק נ ר** מגלובטשיב עם מר **מ. ק א ז ל אָ ו ו ס ק י** מברך אני אותם שתהי' דרכם צלחה.

מנחם הלצקנר

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבען פריינד און חבר **משה קאזלאָווסקי** מיט פרל' **רחטשע האָלצקענער** ווינשען א הערצליכען מז"ט און עוויגע צופרידענהייט.

מענדיל קירשענבוים
שלמה שאפיר, נחמן זיידמאַן,
מיכאל גרינבערג, אברהם זיידמאַן.

צו דער הַכנסת פון אונזער ליבע שוועסטער און שוועגערין **חנה'לע** מיט ה' **מרדכי שלעדזשיק**, וואונשען מיר, אז זייער וועג זאָל געפלאַסטערט זיין מיט גליק און צופרידענהייט.

אברהם יוערטהיים עם **פרוי** און **קינדערלעך**

חנה'לע לענגער
ר א ד אָ ם

מרדכי שלעדזשיק
יצנדזשעיעוו

פ ע ר ל אָ ב ט

ר א ד אָ ם 8 | 10

צו די תנאים פון אונזער ליב שייניקעל, טאָכטער און שוועסטער **חנה'לע** מיט ה' **מרדכי שליעדזשיק** ווינשען מיר א הארציגען מזל־טוב, זאָל זייער בונד געשלאָסען זיין מיט גליק און צופרידענהייט. **באָבע, מוטער, ברודער, שוועסטער, ל ע נ ג ע ר.**

Z intencji zaręczyn naszego kochanego siostrzeńca p. **Markusa Śledzika** z p. **Heleną Lengerówną** życzymy aby gwiazda zgody świeciła im wiecznie. **Wujostwo Tajteibaumowie**

צו דער פערלאָבונג פון מיין ליבע קוזינקע **חנה'לע לענגער** מיט **מרדכי שלעדזשיק** ווינש איך, אז זייער וועג זאָל מיט בלומען בעצירט זיין.

אסתר שטעלמאן

צו דער הַכנסת פון אונזער געליבטע שוועסטער **שרה קארפענקאָפּ** מיט ה' **יחיאל ראיעווסקי** וואונשען מיר זיי פיל גליק און צופרידענהייט. זאָל זייער לעבענס וועג זיין בעלויכטען מיט די שטראַהלען פון דער ליכטיגער פריהלונגס־זון.

ברודער קארפענקאָפּ

Z intencji zaręczyn Szefowej naszej **Andzi Langierówn?j** z panem **Mordkiem Śledzikiem** życzymy im wiele szczęścia i zadowolenia ku nowej drodze życia.
Personal magazyn

Ukraiński Operowo-Dramatyczny Teatr
A. Zaleskiego
w Teatrze „Rozmaitości" w RADOMIU.

Czwartek 13-go sierpnia r. b.

WOSKRESIENIE

wzruszający dramat w 4-ch aktach Koliszewskiego.
w drugim akcie KABARET
Piątek 14 Sierpnia r. b.

ŻYDÓWKA WYCHRZTA

Dramat w 5 aktach ze śpiewem i tańcami Tohobocznego
Początek przedstawień o godzinie 8.30 wiecz.

Zakłady SOLVAY w Polsce T. z o. p.

zawiadamia swoich Sz. odbiorców w Radomiu i okolicy, że **d. 15-go b. m. w Radomiu** przy ul Moniuszki Nr. 3 na 1-em piętrze, **otwarte zostanie BIURO SPRZEDAŻY** wszystkich gatunków **SODY** ze składu fabrycznego. Sprzedaż uskuteczniać się będzie w dowolnych ilościach. **Zakłady Solvay w Polsce T. z o. p. Oddział w Radomiu**

אכטונג קיעלץ!

פעראייניגטע לאָדזער ארטיסטען שבת דעם 22־טען ד. ח. 8.30 אוונט. ווערט געגעבען נור **1** פארשטעלונג מיטן אנטייל פון בערימטען ארטיסט א. סאמבערג, פרוי זאריצקא, ה' באלבירסקי ה' גוטמאַן און אנדערע פרטים אין די אפישען און אַנאנסען וואס ווערט געשפּילט!??

Cyrk Staniewskich Kielce
W Sobotę 15 i w Niedzielę 16 sierpnia 1925 roku.
Po dwa wielkie przedstawienia popołudniowe o godz. 4 wieczorowe o godz. 8 i pół udział biorą światowej sławy muzykalni komicy **BIM-BOM** Klown FRIKO dyr. Ciniselli i in. Na popołudniowe predstawienia dzieci bezpłatnie.
Cyrk pozostaje jeszcze 4 dni!

טאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי" ראדאָם.

פעראייניגטע טרופּע פון יודישע ארטיסטען פעראיין אין ווארשע.

שבת 4 נאכמיטאג ווערט געגעבען צו ביליגע פרייזען פון 60 גראשען ביז 2 זלאָטעס די גרויס קאָמישע אָפּערעטע מיט פיל נומערען געזאנג

שלומקע אין ריקעל.

פון י. לאַטיינער

גרויסע פרעמיערע. שבת דעם 15 ה. ח. 8.30 אווענד גרויסע פרעמיערע צום ערשטען מאהל אין ראדאָם דער לעצטער אמעריקאַנער שלאַגער מעלאדראמע מיט געזאנג אין 3 אקטען פון סעגאל.

דאס חופה קלייד.

בעמערקונג: מ'בעט נישט צו גלייכען דאס חופה קלייד צו דעם חופּה קלייד, וועלכע די פריהעריגע טרופּע האָט געשפּילט.

זונטאג דעם 16 ה. ח. פרעמיערע די איבעראַל בעוואוסטע טראגעדיע אין 4 אקטען פון זלאטארעווסקי.

דאס לעבען פון א פרוי

יעדע פרוי מוז קומען זעהן דאס לעבען פון א פרוי וואס איז א ווארנונג פאר יעדען דערוואקסענעם מענשען.

בילעטען אין קאסע פון טעאַטער.

טיף ערשיטערט צוליעב דעם טראַגישען טויט פון יוריס־קאָנסול

יעקב נאטאנזאהן נ"ע

דריקען מיר אויס דער פאַמיליע, ווי אויך דער צענטראַלע פון סוחרים פעראיין אין ווארשא, אונזער טיעפסטען מיטגעפיהל.

ע ה ר ע ז י י ן נ אָ מ ע ן.

ראַט און פערוואלטונג

פון קעלצער סוחרים־פעראיין.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריק איך אויס דער פאמיליע ווי אויך דער צענטראַלע פון סוחרים־פעראיין אין ווארשא צוליעב דעם טראַגישען טויט פון מיין געהערטען פריינד דעם מוטיגען קעמפּפער פארן יורישען סוחר,

א ד ו ואָ ק אָ ט
יעקב נאטאנזאהן ז"ל

דירעקטאָר פון קעלצער סוחרים, פעראיין

ו. האמער.

Redaktor i Wydawca CH. M. Hero— Odbito we własnej drukarni „Radomer Kielcer Leben" Radom Szwarlikowska № 20